

Општи стандарди постигнућа за крај општег средњег
и средњег стручног образовања и васпитања
у делу општеобразовних предмета

за предмет

ИСТОРИЈА

Република Србија

ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

**ОПШТИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА
ЗА КРАЈ ОПШТЕГ СРЕДЊЕГ И СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА У ДЕЛУ
ОПШТЕОБРАЗОВНИХ ПРЕДМЕТА**

ЗА ПРЕДМЕТ ИСТОРИЈА

Приручник за наставнике

Београд, 2015

**ОПШТИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА ЗА КРАЈ ОПШТЕГ СРЕДЊЕГ
И СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА
У ДЕЛУ ОПШТЕОБРАЗОВНИХ ПРЕДМЕТА**

Издавач:

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања

За издавача:

Др Драган Банићевић, директор

Уредница:

Јелена Најдановић Томић, руководилац Центра за стандарде

Одговорна уредница:

Мр Гордана Чапрић, заменик директора

Општи стандарди постигнућа за крај општег средњег и средњег стручног образовања и васпитања у делу општеобразовних предмета развијани су у периоду од 2010. до 2013. године у оквиру пројекта Министарства просвете, науке и технолошког развоја *Подршка осигурању квалитета система завршних испитива на националном нивоу у основном и средњем образовању* (ИПА 08) који је финансиран из средстава Европске уније и буџета Републике Србије. Овај приручник је настао у оквиру истог пројекта.

ISBN 978-86-86715-56-2

САДРЖАЈ

1. Општи стандарди постигнућа	5
1.1. Опште и међупредметне компетенције за крај средњег образовања	7
2. О образовним стандардима за предмет историја	17
2.1. Веза образовних стандарда са наставним програмом.....	21
2.2. Објашњење образовних стандарда са примерима задатака.....	24
2.3. Примена образовних стандарда у наставном процесу – планирању и реализацији наставе и вредновању исхода учења.....	37
2.4. Стандарди и материјали за учење.....	47
3. Литература.....	49
Прилог 1	51

2. ОПШТИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

О појму образовних стандарда

У нашем образовном систему је, према одредбама Закона о основама система образовања и васпитања (2009), предвиђено дефинисање неколико група стандарда, међу којима су и стандарди постигнућа ученика, односно полазника. Пошто су већ у примени општи стандарди постигнућа за крај првог и другог циклуса основног образовања и крај првог и трећег циклуса основног образовања одраслих, усвајањем стандарда који се односе на средње образовање заокружен је процес стандардизације знања, вештина и компетенција које ученици треба да развију у доуниверзитетском образовању.

Процес израде стандарда

Стандарде су развијале посебне радне групе. Чланови радних група су одабрани тако да укључују наставнике, универзитетске професоре за одређене предмете, педагоге, психологе и професионалце из Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања и Завода за унапређивање образовања и васпитања. Приликом израде стандарда радне групе и Завод су имали подршку стручњака из Пројекта „Подршка осигурању квалитета система завршних испита на националном нивоу у основном и средњем образовању“.

Стандарди за опште средње образовање засновани су на компетенцијама које треба да омогуће ученицима да успешно одговоре на различите животне изазове у разним животним ситуацијама (образовним, друштвеним, културним, интерперсоналним, практичним, итд). Да би били компетентни да одговоре успешно на такве изазове, ученици треба да стекну и користе различите видове знања, вештина и ставова, тј. треба да развију **компетиције засноване на знању**. Стандарди стога треба да опишу шта ученици знају и могу да ураде на различитим нивоима развоја компетенција, тј. према стандардима се мери ниво одређене компетенције који је постигнут на крају средњег образовања.

Три стандарда (нивоа постигнућа) дефинисана су за сваку компетенцију – *основни, средњи и најредни*. Сваки стандард (ниво) дефинише знање, вештине и ставове које ученици треба да поседују, као и с којим изазовима могу да се носе како би испунили тај стандард (ниво). Три стандарда (нивоа) су кумулативна и уграђена један у други тако да ученици на напредном нивоу испуњавају захтеве сва три нивоа.

Основни ниво стандарда дефинише ниво постигнућа у одређеним компетенцијама (знање, вештине и ставови) које ученик треба да поседује како би активно и продуктивно учествовао у различитим областима живота (друштвеном, привредном, образовном, породичном, личном, итд).

Средњи ниво стандарда дефинише ниво постигнућа у одређеним компетенцијама (знање, вештине и ставови) које ученик треба да поседује како би могао успешно да настави са факултетским образовањем у различитим областима.

Најредни ниво стандарда дефинише ниво постигнућа у одређеним компетенцијама (знање, вештине и ставови) које ученик треба да поседује како би могао успешно да настави са факултетским образовањем у области за коју те компетенције представљају нарочито важан услов.

Оквир 1. Кључни термини – структура стандарда

Стандарди компетенција описно дефинишу на које посебне изазове постепене сложености ученици могу да одговоре на одређеном нивоу компетенције (основне, средње и напредне).

Опште и међупредметне компетенције представљају наративни опис оних компетенција које се заснивају на интегрисању различитих знања и вештина који се развијају у оквиру различитих предмета и на основу наставног програма.

Општа предметна компетенција представља наративни опис шта ученици знају и могу да ураде на основу образовања које стичу у оквиру појединачног предмета. Општа предметна компетенција описује крајњу сврху учења датог предмета.

Специфичне предметне компетенције представљају наративни опис специфичних способности ученика које му омогућавају да развије општу предметну компетенцију.

Стандарди служе за процену постигнућа ученика у развоју одређених компетенција. Стандарди дефинишу очекивања у вези са постигнућем ученика на различитим нивоима развоја компетенције. Стандарди такође служе као критеријуми за процену. Дефинишу се као а) „искази стандарда“ и б) „стандарди компетенција“ (видети дефиниције даље у тексту).

Примери:

- Ученик који испуњава само основни стандард може да разуме информативни текст о познатој теми.
- Ученик који испуњава напредни стандард може критички да процени различита решења неког новог проблема у непознатим околностима.

Искази стандарда дефинишу конкретна знања, вештине или ставове које ученици треба да стекну у одређеној области наставе (домену), на одређеном нивоу стандарда.

Примери:

- Ученик може да напише осврт на књигу, позоришну представу, филм и сл.
- Ученик зна да реши две једначине са две непознате.

Исходи дефинишу очекиване резултате учења, они су оно што се остварује у току наставног процеса. Исходи се дефинишу на основу општих и међупредметних компетенција и стандарда постигнућа за сваку годину учења.

У процесу израде стандарда примењен је приступ у коме се смењују експертска и емпиријска валидација.

Однос стандарда и наставног програма/курикулума

У нашем образовном систему наставни програми су још увек традиционално конципирани тако да садрже циљеве, задатке и попис наставних садржаја. Процес израде курикулума који ће садржати исходе учења сваког предмета је у току. Када тако дефинисан курикулум буде почео да се примењује, природна веза између стандарда и исхода дефинисаних у курикулуму биће очигледна и наставници, планирајући наставу оријентисану на исходе, неће имати много дилема око места стандарда у процесу наставе. У периоду док се то не догоди, пред наставницима је изазован задатак да обликују наставу руководећи се очекиваним резултатима учења описаним у стандардима, али при томе не запостављајући садржаје планиране наставним програмом.

Стандарди су, наиме, мерни инструменти чијом употребом је могуће утврдити шта је и у коликој мери развијено и постигнуто. Због тога је важно да наставник већ приликом планирања рада уважава стандарде у којима су описана критична знања и вештине који нуде поједине научне области, а неопходни су ученицима не само у формативном смислу, него и да боље разумеју свет око себе, своје понашање, своју улогу и положај у њему.

Оно чиме наставник у свом раду треба првенствено да се руководи јесу **општепредметне и специфичне предметне компетенције**, које у ствари представљају одговор на питање: Зашто ученику треба тај предмет? Шта ће он од онога што је учио у оквиру тог предмета бити у стању да уради у свом животу, изван образовне ситуације, или током свог даљег образовања, и то успешно? Подсећања ради, компетенције почињу да се изграђују током наставног процеса, али је најбитније да оне дођу до изражаја када ученик изађе из наставног процеса. **Искази стандарда постигнућа** дају одговор на питање: До ког нивоа, основног или напредног, ученик мора да има усвојена знања, развијене вештине и ставове да би успешно завршио образовни процес у оквиру формалног образовања? И на крају, пошто сви ученици треба да **развију опште и међупредметне компетенције**, а сви наставни предмети треба томе да допринесу, сваки наставник треба у свом предмету да препозна допринос развоју ових компетенција и да у планирању уважи ту чињеницу.

Мерењу помоћу стандарда подлежу и исходи и компетенције. Примена стандарда је један од начина да се о ономе што је стварно постигнуто у образовном процесу не нагађа, већ да се то измери. Мерење засновано на стандардима пружа обиље повратних информација о квалитету и развојним потребама образовног система, а та заједничка слика се, на својствен и специфичан начин, гради радом и резултатима сваке школе, сваког наставника и сваког ученика.

ОПШТЕ И МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА КРАЈ СРЕДЊЕГ ОБРАЗОВАЊА

Наставни програми општеобразовних предмета у Србији, и на основношколском и на средњошколском нивоу, до сада су дефинисали образовне циљеве за појединачне наставне предмете, али не и на нивоу компетенција као исхода учења које се формирају и подржавају заједничким радом више појединачних школских дисциплина. Досадашња пракса познаје координисан и симултан рад две или више дисциплина при обради једне теме (корелација међу предметима). У овом документу дефинисане су нове области, релевантне за лични, професионални и социјални развој и функционисање појединца, у којима се компетентност стиче флексибилним и динамичним интегрисањем и применом предметних знања.

Однос појединачних предмета и општих и међупредметних компетенција

Оријентација образовног процеса ка општим и међупредметним компетенцијама не значи увођење нових предмета нити додатних часова тематски посвећених одређеној компетенцији, већ укључивање општих и међупредметних компетенција у разноврсне наставне предмете. Ово се постиже на неколико начина.

Прво, предметни исходи се дефинишу тако да се кроз њих успостави веза са општим и међупредметним компетенцијама. Другим речима, предметна знања и умења која почивају на тим знањима се, осим у стриктно предметном, дефинишу и у контексту општих и међупредметних компетенција. Остваривање овако дефинисаних исхода води и развоју општих и међупредметних компетенција. Тако постављеним предметним исходима, који се утврђују за сваку годину/разред у коме се предмет учи, уцртава се и путања развоја општих и међупредметних компетенција. При томе је важно и што се кроз остваривање једног предметног исхода може доприносити развоју више општих и међупредметних компетенција и што развој једне од њих може да подржи више предметних исхода.

Друго, развоју општих и међупредметних компетенција доприноси и развој предметних компетенција, јер се предметне компетенције тешко могу потпуно одвојити од општих. Како год специфичне, предметне компетенције не могу ваљано да се образложе ако ничим не доприносе да ученици успешније уче и живе.

Како се развијају компетенције?

Основна промена коју доноси оријентација ка општим и међупредметним компетенцијама, и компетенцијама уопште, огледа се у динамичнијем и ангажованијем комбиновању знања, вештина и ставова релевантних за различите реалне контексте који захтевају њихову функционалну примену. То се постиже сарадњом и координацијом активности више наставника, односно предмета, и иновирањем начина рада на часу. Сваки час је прилика да се ради и на међупредметним компетенцијама, а амбијент који их подржава подразумева:

- стављање ученика у ситуације које траже истовремену употребу предметних и међупредметних компетенција. То се дешава увек када од ученика очекујемо да неко знање примени у ситуацијама које нису реплике или једноставне модификације ситуације у којој је знање усвојено, већ нове, различите ситуације;
- активности истраживања и стварања нових продуката, пројектно учење;
- тимски рад и поделу улога у оквиру комплексних задатака који се једино могу реализовати кроз сарадњу различитих улога и више учесника, тако да сваки ученик развија личну одговорност према обавезама;
- тематско планирање наставе (а пожељно је више предмета истовремено), које се ослања на коришћење ресурса и препознавање потреба локалног окружења.

Настава усмерена на развој компетенција изискује сарадњу и заједнички рад наставника. Тематска и интегративна настава, која подразумева различите видове заједничког рада наставника, у којој се отварају питања и проблеми, планирају и изводе мали пројекти и сл. представља природно окружење за развој свих кључних компетенција. У таквој настави ученици уче кроз конкретне активности, уместо да примају и памте информације, баве се стварним, аутентичним питањима и проблемима, излазе из оквира појединачних предмета, повезују разноврсна знања и умења, а тиме их истовремено и унапређују и чине релевантним за будуће учење и за сналажење у стварним ситуацијама.

Које компетенције су кључне за образовање младих?

У суштини, рад на општим и међупредметним компетенцијама није конкурентан раду на садржајима и компетенцијама које су непосредно везане за одређене предмете. Напротив, међупредметне компетенције представљају корак више у разумевању градива и примени научног, а одговорност за њихово развијање носе сви наставници и школски предмети. То значи да подржавање општих и међупредметних компетенција тражи заједничко планирање на нивоу школских тимова, примену интерактивних и активних облика учења, као и већу аутономију школе и наставника у реализацији образовних исхода.

Основни критеријум за селекцију општих и међупредметних компетенција јесте да оне буду потенцијално релевантне и корисне за све, као и усаглашене са етичким, економским и културним вредностима и конвенцијама у друштву. Са становишта појединца, опште и међупредметне компетенције омогућавају интеграцију у различите социјалне контексте и мреже, укључујући и оне које сада не познајемо, уз изградњу аутономије у просуђивању и доношењу одлука.

Имајући на уму ове околности и критеријуме, као и карактеристике образовног система у Србији и контекста у којем он функционише у овом тренутку, издвојено је једанаест општих и међупредметних компетенција као најрелевантнијих за адекватну припрему ученика за активну партиципацију у друштву и за целоживотно учење.

Како пратити и оцењивати компетенције?

У овом документу опште и међупредметне компетенције дефинисане су као обавезне, а очекивани исходи за сваку од компетенција одређени су само на основном, базичном нивоу. Различити облици формативног оцењивања најприкладнији су начин за праћење индивидуалног напретка ученика и за усмеравање њиховог даљег развоја.

У овом питању садржано је још једно, и то важније питање: Зашто је потребно да се постигнућа у овим компетенцијама, као и напредак у њиховом развоју, ипак, оцењују?

Ово друго питање је важније из једноставног разлога што је широко познато да ученици уче оно за шта знају да ће бити оцењивани и то на начин на који знају да ће бити оцењивани.

Отуда произлази да судбина општих компетенција једним делом зависи од тога хоће ли бити подвргнуте уобичајеном школском оцењивању или не. С друге стране, јасно је да је природа општих компетенција сувише комплексна за релативно ограничен опсег традиционалне школске оцене. Развој компетенција је смисленије пратити, процењивати и проверавати, него оцењивати на уобичајен начин.

Нека правила и поступци у процесу праћења и процењивања развоја општих компетенција код ученика су:

- Развој компетенција наставници прате заједно са ученицима.
- Наставници сарађују и заједнички процењују развој компетенција код својих ученика.
- Процес праћења је по карактеру пре формативан него сумативан.
- У проценама се узимају у обзир разноврсни примери који илуструју развијеност компетенције.
- У процењивању се узимају у обзир и самопроцене ученика и вршњачке процене, а не само процене наставника.
- Велики значај се придаје квалитативним, уместо претежно квантитативним подацима и показатељима.
- Процена садржи опис јаких и слабијих страна развијености компетенције и предлоге за даље унапређивање, а не само суд о нивоу развијености.

Компетенције које следе дефинисали су чланови предметних група за стандарде, тако што је за сваку компетенцију формирана привремена радна група коју су чинили представници предметних група. Они су дефинисали исходе за компетенције, водећи рачуна о томе како „њихов“ наставни предмет доприноси развоју одређене компетенције.

1. Компетенција за целоживотно учење

Лични и професионални развој појединца преваходно почива на његовој способности да управља процесом учења. Ученик треба да буде оспособљен да иницира учење, да изабере стратегије учења и дизајнира контекст у којем учи, да прати и контролише напредак током учења, да управља учењем у складу са намерама и циљем који има. Ученик уме да пронађе и асимилије нова знања и вештине користећи претходно учење и ваншколско искуство. Свестан је процеса учења, могућности и тешкоћа у учењу; уме да превазиђе тешкоће и да истраје у учењу. Примењује знања у различитим ситуацијама у зависности од карактеристика ситуације и сопствених циљева.

- Ученик уме да планира време за учење и да организује процес учења и управља њим.
- Активно конструише знање; уочава структуру градива, активно селекује познато од непознатог, битно од небитног; уме да резимира и елаборира основне идеје.
- Ефикасно користи различите стратегије учења, прилагођава их природи градива и циљевима учења.
- Познаје различите врсте текстова и уме да изабере адекватну стратегију читања.
- Разликује чињенице од интерпретација, ставова, веровања и мишљења; препознаје и продукује аргументацију за одређену тезу, разликује аргументе према снази и релевантности.
- Уме да процени сопствену успешност у учењу; идентификује тешкоће у учењу и зна како да их превазиђе.

2. Комуникација

Ученик влада различитим модалитетима комуникације и користи их на сврсисходан и конструктиван начин када комуницира у приватном, јавном, образовном и професионалном контексту. Ученик прилагођава начин и средства комуникације карактеристикама ситуације (сврси и предмету комуникације, комуникационим капацитетима и карактеристикама партнера у комуникацији, итд.). Користи на одговарајући и креативан начин појмове, језик и стил комуникације који су специфични за различите научне, техничке и уметничке дисциплине. У комуникацији с другима уме да изрази себе (своје мишљење, осећања, ставове, вредности и идентитет) и да оствари своје циљеве на позитиван, конструктиван и аргументован начин поштујући и уважавајући другог. Критички процењује садржај и начин комуникације у различитим комуникативним ситуацијама. Ученик има развијену свест о значају позитивне и конструктивне комуникације и активно доприноси неговању културе дијалога у заједницама којима припада.

- Активно доприноси неговању културе дијалога, уважавању и неговању различитости и поштовању основних норми комуникације.
- Ученик познаје специфичне карактеристике различитих модалитета комуникације (усмена и писана, непосредна и посредна комуникација, нпр. телефоном, преко интернета).
- Уме јасно да искаже одређени садржај, усмено и писано, и да га прилагоди захтевима и карактеристикама ситуације: поштује жанровске карактеристике, ограничења у погледу дужине, намену презентације и потребе аудиторијума.
- Уважава саговорника – реагује на садржај комуникације, а не на личност саговорника; идентификује позицију (тачку гледишта) саговорника и уме да процени адекватност аргументације и контрааргументације за ту позицију.
- У ситуацији комуникације, изражава своје ставове, мишљења, осећања, вредности и идентитет на позитиван, конструктиван и аргументован начин како би остварио своје циљеве и проширио разумевање света, других људи и заједница.
- Ученик користи на одговарајући и креативан начин језик и стил комуникације који су специфични за поједине научне, техничке и уметничке дисциплине.

3. Рад с подацима и информацијама

Ученик разуме значај коришћења поузданих података за рад, доношење одлука и свакодневни живот. Користи знања и вештине из различитих предмета да представи, прочита и протумачи податке користећи текст, бројеве, дијаграме и различите аудио-визуелне форме. Ученик користи различите изворе информација и података (библиотеке, медије, интернет, личну комуникацију, итд.) и критички разматра њихову поузданост и ваљаност. Ефикасно проналази, селекује и интегрише релевантне информације из различитих извора.

- Зна да је за разумевање догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке.
- Уме да пореди различите изворе и начине добијања података, да процењује њихову поузданост и препозна могуће узроке грешке.
- Користи табеларни и графички приказ података и уме да овако приказане податке чита, тумачи и примењује.
- Користи информационе технологије за чување, презентацију и основну обраду података.
- Зна разлику између података и њиховог тумачења, зна да исти подаци, у зависности од контекста, могу имати различита тумачења и да тумачења могу да буду пристрасна.
- Разуме разлику између јавних и приватних података, зна које податке може да добије од надлежних институција и користи основна правила чувања приватности података.

4. Дигитална компетенција

Ученик је способан да користи расположива средства из области информационо-комуникационих технологија (уређаје, софтверске производе, електронске комуникационе услуге и услуге које се користе путем електронских комуникација) на одговоран и критички начин ради ефикасног испуњавања постављених циљева и задатака у свакодневном животу, школовању и будућем послу. Познаје основне карактеристике расположивих информационо-комуникационих технологија (у даљем тексту: ИКТ) и могућности њихове примене у свакодневном животу, раду и образовању, односно њихов утицај на живот и рад појединца и заједница. Имајући у виду сврху постављених циљева и задатака, уме да одабере одговарајуће ИКТ средство и да га користи на одговоран и креативан начин у активностима које ради тога спроводи (комуникација; сарадња; учешће у животу заједница; учење; решавање проблема; трансакције; планирање, организација и управљање самосталним и заједничким активностима; стварање, организација, обрада и размена информација), а да истовремено приступ решавању проблема прилагоди могућностима технологије. Приликом коришћења ИКТ-а свестан је ризика за сопствену и туђу сигурност и добробит и одговорним поступањем себе и друге штити од нежељених последица.

- Уме да претражује, процењује релевантност и поузданост, анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа ИКТ средства (уређаје, софтверске производе и електронске услуге).
- Изражава се у електронском облику коришћењем одговарајућих ИКТ средстава, укључујући мултимедијално изражавање и изражавање са елементима формално дефинисаних нотација карактеристичних за коришћена ИКТ средства (нпр. адресе, упити, команде, формуле, процедуре и сл. изражене у одговарајућој нотацији).
- Помоћу ИКТ-а уме да представи, организује, структурира и форматира информације користећи на ефикасан начин могућности датог ИКТ средства.
- Приликом решавања проблема уме да одабере одговарајућа ИКТ средства, као и да прилагоди начин решавања проблема могућностима тих ИКТ средстава.
- Ефикасно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу.
- Препознаје ризике и опасности при коришћењу ИКТ-а и у односу на то одговорно поступа.

5. Решавање проблема

Ученик ангажује своје индивидуалне капацитете (знање из различитих предмета, искуство стечено изван школе, као и интелектуалне, емоционалне и социјалне способности) и друге ресурсе који му стоје на располагању (различити извори информација, алати, књиге, искуство других ученика, наставника и других особа из школског и ваншколског окружења, итд.), селективно и сврсисходно их користи, истрајава у решавању проблема и проналази/осмишљава делотворно решење за јасно или релативно јасно дефинисане проблемске ситуације за које не постоји очигледно решење, а које се јављају током учења и приликом учешћа у животу школе.

- Испитујући проблемску ситуацију, ученик идентификује ограничења и релевантне карактеристике проблемске ситуације и разуме како су оне међусобно повезане.
- Ученик проналази/осмишљава могућа решења проблемске ситуације.
- Ученик упоређује различита могућа решења проблемске ситуације преко релевантних критеријума, уме да објасни шта су предности и слабе стране различитих решења и да се определи за боље решење.
- Ученик припрема примену изабраног решења, прати његову примену усклађујући се са новим сазнањима које стиче током примене датог решења и успева да реши проблемску ситуацију.
- Ученик вреднује примену датог решења, идентификује његове добре и слабе стране и формулише препоруке за наредно искуство са истим или сличним проблемским ситуацијама.

6. Сарадња

Ученик је способан да се у сарадњи с другима или као члан групе ангажује на заједничком решавању проблема или на реализацији заједничких пројеката. Учествоје у заједничким активностима на конструктиван, одговоран и креативан начин афирмишући дух међусобног поштовања, равноправности, солидарности и сарадње. Активно, аргументовано и конструктивно доприноси раду групе у свим фазама групног рада: формирање групе, формулисање заједничких циљева, усаглашавање у вези са правилима заједничког рада, формулисање оптималног начина за остварење заједничких циљева на основу критичког разматрања различитих предлога, подела улога и дужности, преузимање одговорности за одређене активности, надгледање заједничког рада и усклађивање постигнутих договора са новим искуствима и сазнањима до којих се долази током заједничког рада и сарадње. У процесу договарања уме да изрази своја осећања, уверења, ставове и предлоге. Подржава друге да изразе своје погледе, прихвата да су разлике у погледима предност групног рада и поштује друге који имају другачије погледе. У сарадњи с другима залаже се да се одлуке доносе заједнички на основу аргумената и прихваћених правила заједничког рада.

- Конструктивно, аргументовано и креативно доприноси раду групе, усаглашавању и остварењу заједничких циљева.
- Доприноси постизању договора о правилима заједничког рада и придржава их се током заједничког рада.
- Активно слуша и поставља релевантна питања поштујући саговорнике и сараднике, а дискусију заснива на аргументима.
- Конструктивно доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима и при томе поштује друге као равноправне чланове групе.
- Ангажује се у реализацији преузетих обавеза у оквиру групног рада на одговоран, истрајан и креативан начин.
- Учествоје у критичком, аргументованом и конструктивном преиспитивању рада групе и доприноси унапређењу рада групе.

7. Одговорно учешће у демократском друштву

Ученик је способан да активно, компетентно, критички и одговорно учествује у животу школе, заједница којима припада, као и у ширем демократском друштву, руководећи се правима и одговорностима које има као припадник заједнице и као грађанин. Прихвата и поштује друге као аутономне и једнако вредне особе. Својим активностима у заједници доприноси заштити и неговању људских и мањинских права, хуманистичких вредности и основних демократских вредности и принципа. Користи право избора културе, супкултуре и традиције које ће неговати и афирмисати, поштујући право других да негују и афирмишу другачије културе, супкултуре и традиције. Поштује равноправност различитих заједница и њихових традиција и идентитета. Посебно води рачуна о могућој маргинализацији или дискриминацији своје или других заједница и активно изражава солидарност са онима који су дискриминисани или маргинализовани. Уме да се удружује с другима како би ангажовано, толерантно, аргументовано и критички заступали одређене ставове, интересе и политике поштујући права оних који заступају супротстављене иницијативе, као и правила и процедуре за доношење одлука.

- Активно учествује у животу школе и заједнице тако што поштује друге учеснике као једнако вредне аутономне особе и њихова људска и мањинска права и тако што се супротставља различитим формама насиља и дискриминације.
- Својим активностима у школи и заједници афирмише дух толеранције, равноправности и дијалога.
- Критички и аргументовано учествује у разматрању отворених питања за која је заинтересован поштујући разлике у мишљењу и интересима и даје лични допринос постизању договора.
- Има осећање припадности одређеним културним заједницама, локалној заједници, региону у којем живи, ширем друштву, држави и међународним организацијама у које је Србија укључена.
- Изражава на афирмативан начин свој идентитет и поштује другачије културе и традиције и тако доприноси духу интеркултуралности.
- На изборима уме да се определи за политичке идеје и програме за које сматра да на најбољи начин доприносе остварењу личне и друштвене добити и поштује право других на другачије опредељење.
- Залаже се за солидарност и учествује у хуманитарним активностима.

8. Одговоран однос према здрављу

Ученик прикупља информације о темама у вези са ризицима, очувањем и унапређењем психофизичког здравља. Просуђује релевантне околности и, по потреби, доноси одлуке и/или се укључује у активности значајне за превенцију болести и очување здравља. Свестан је свих димензија здравља (физичко, ментално, социјално, емоционално здравље). Познаје факторе који доприносе здрављу или га угрожавају и импликације њиховог деловања на појединца, групу или заједницу. Својим понашањем, као појединац и део различитих група и заједница, промовише здравље, заштиту здравља и здраве стилове живота.

- Познаје основне састојке хране и промене које утичу на њен квалитет; разуме значај правилне исхране и адекватне прераде хране за очување здравља.
- Познаје карактеристике основних заразних болести, њихове изазиваче и мере превенције.
- Разуме значај лекова и правилног начина њихове употребе за очување здравља.
- Познаје могуће последице коришћења никотина, алкохола и других психоактивних супстанци.
- Бира стил живота имајући на уму добре стране и ризике тог избора (нпр. активно бављење спортом, вегетаријанска исхрана).
- Уме да пружи прву помоћ.

9. Одговоран однос према окоolini

Одговоран однос према окоolini подразумева познавање и непосредан доживљај природе; увиђање значаја који природа има за одржавање живота на Земљи; разумевање међузависности живог света, природних ресурса и климатских услова за одржање живота; очување његове разноврсности, еколошких станишта и климатских услова; активно учествовање у неговању здравих заједница. Ученик познаје како људске активности могу да унапреде или угрозе животну средину и одржив развој. Спреман је да се укључи у активности усмерене ка очувању окружења у којем живи, ради и учи.

- Разуме концепт здравог и безбедног окружења (вода, ваздух, земљиште) за живот људи и спреман је да се активно ангажује у заштити и унапређењу квалитета живота у заједници.
- Показује разумевање и спремност за ангажовање у заштити природе и управљању ресурсима тако да се не угрожава могућност будућих генерација да задовоље своје потребе.
- Процењује ризике и користи од употребе неких супстанци по окоlinу и здравље људи и одговорно поступа са њима (правилно их складишти и одлаже отпад).
- Познаје факторе који утичу на загађење земљишта, воде и ваздуха, разуме и предвиђа последице њихове употребе.
- Увиђа предности и недостатке коришћења различитих извора енергије.
- Разуме значај и користи могућности рециклирања.

10. Естетичка компетенција

Ученик је упознат са културним наслеђем људске заједнице, има свест о вредности уметничких и културних дела и њиховог значаја за развој друштва. Естетичка компетенција иде корак даље од тога, ка препознавању међуповезаности различитих форми и средстава уметничког изражавања. Свестан је значаја естетске димензије у свакодневном животу, има критички однос према употреби и злоупотреби естетике. Ученик се оспособљава да исказује опажања, осећања и идеје у вези са уметничким изразима у различитим медијима, да култивише културне навике, да изграђује аутономне естетске критеријуме и преференције и суди у складу с њима.

- Позитивно вреднује допринос културе и уметности развоју људске заједнице; свестан је међусобних утицаја културе, науке, уметности и технологије.
- Показује осетљивост за естетску димензију у свакодневном животу и има критички однос према употреби и злоупотреби естетике.
- Има изграђене преференције уметничких и културних стилова и користи их за обогаћивање личног искуства.
- Повезује уметничка и културна дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка.
- Уме да анализира и критички вреднује уметничка дела која су представници различитих стилова и епоха, као и дела која одступају од карактеристика доминантних праваца.
- Вреднује алтернативне уметничке форме и изразе (супкултурна дела).

11. Предузимљивост и предузетничка компетенција

Кроз образовање за предузетништво, ученик се учи организационим вештинама и способностима, укључујући различите интерперсоналне вештине, као и организацију простора, управљање временом и новцем. Ученик је оспособљен за комплексно планирање и одлучивање које подразумева поштовање више услова истовремено. Уме да осмишљава пројекте у складу са унапред постављеним захтевима. Зна како да се упозна са карактеристикама одређених послова и радних места, спреман је на волонтерско ангажовање и коришћење различитих могућности за стицање радног искуства.

- Ученик разуме важност личне активације и показује иницијативу у упознавању са карактеристикама тржишта рада (захтеви појединих радних места, начин функционисања институција, позиционирање у свету бизниса).
- Разуме принципе функционисања тржишта рада и схвата неопходност сталног усавршавања у складу са развојем тржишта и захтевима послодаваца.
- Уме да идентификује и адекватно представи своје способности и вештине („јаке стране“); уме да напише CV и мотивационо писмо.
- Уме да искаже и заступа своје идеје, и да утиче на друге, кроз развој вештине јавног говора, преговарања и решавања конфликта.
- Има способност постављања адекватних и реалних циљева процењујући и прихватајући ризике; планира ресурсе и управља њима (знања и вештине, време, новац, технологије и други ресурси) и усредсређен је на постизање циљева.
- Зна да комуницира с послодавцима; уме да преговара; спреман је да обавља праксу и волонтира поштујући договоре.

2. 0 образовним стандардима за предмет историја

Друштво XXI века суочено је са различитим новим глобалним изазовима. Информатичка ера кратке и ефикасне комуникације условљава начин на који се мењају устаљени видови трансфера информација, употреба али и вредност појединих знања. Брзина којом вести, па и утисци смењују једни друге одражава се на начин функционисања друштва, укључујући и однос људи према сопственој прошлости. У таквом мобилном окружењу долази и до преиспитивања улоге и позиције појединца, што условљава и разматрање његове оспособљености да се снађе у новим околностима и успешно одговори модерним друштвеним изазовима. Због тога се читав процес европског образовања преусмерава са традиционалног модела, заснованог на корпусу знања, ка концепту који подразумева развијање одређених животних вештина прилагођених новим околностима.

Стицање свести о свестраности индивидуалног идентитета сваког људског бића понаособ, као и разумевање, односно поштовање традиционалних вредности утемељених у групним културним, или каквим другим посебностима, представљају важан елемент данашњег живота. Начини перцепције савремених друштвених појава и њихове историјске димензије указују на постојеће супротности које често доводе до конфликтних ситуација. Један део друштвеног амбијента и феномена, посебно видови комуникације, пријем, обрада и груписање информација стално се мењају под различитим утицајима, док се, с друге стране, поједини утврђени друштвени модели још више затварају у оквире традиционалних вредности, обичаја и понашања са изразитом историчном позадином. Наведене појаве само су део система у коме се данас одригава процес образовања. Оне нису карактеристичне само за Србију, већ су уочљиве у готово читавом свету. Да би се успешно одговорило савременим изазовима, настава историје би требало да изађе из превазиђених оквира доминантне фактографије и да прилагођена новом добу, потребама и менталитету савремених генерација ученика постане један од најважнијих образовних предмета.

Некадашњи, традиционални поглед на школски предмет историја, који се углавном заснивао на преношењу чињеничног знања о догађајима, личностима, појавама и процесима из прошлости у стриктном хронолошком следу, данас више није одржив. Школовање и образовање усмерено на развијање компетенција неопходних за сналажење у наведеном друштвеном окружењу XXI века поставља другачије императиве пред наставу историје. То подразумева редефинисање улоге наставног предмета који би уз традиционална знања о прошлости акценат требало да стави на вештине критичког мишљења и на оне применљиве димензије знања, вештина и ставова препознате у листи кључних компетенција.¹ Разумевање реконструкције прошлости, селекција и провера кредибилности информација, критички однос према изворима, као и изградња хуманистичких вредности требало би да постану незаобилазни део наставе историје. Такав приступ не искључује стицање фактографских знања, неопходних да би се успоставила хронолошка и контекстуална

¹ Компетенција је скуп повезаних знања, вештина, ставова и способности које једној особи омогућавају да делује ефикасно у одређеној ситуацији, односно компетенција подразумева комбинацију знања, вештина, ставова и способности потребних сваком појединцу за лично испуњење и развој, активно грађанство, друштвено укључивање (социјална инклузија) и запошљавање.

Кључне компетенције за целоживотно учење препоручене су од стране Европског парламента и Савета 2006. године – Препорука 2006/962/EK (Recommendation 2006/962/EC of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning [Official Journal L 394 of 30.12.2006], преузето са сајта http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11090_en.htm(20.01.2014)

Кључне компетенције за целоживотно учење – Европски оквир утврдио је 8 кључних компетенција, од којих свака може допринети успешнијем животу у друштву знања. Кључне компетенције за целоживотно учење – Европски оквир су:

1. Комуникација на матерњем језику
2. Комуникација на страним језицима
3. Математичка компетентност и основне компетенције у природним наукама и технологији
4. Дигиталне компетенције
5. Учење како се учи
6. Социјалне и грађанске компетенције
7. Смисао за иницијативу и предузетништво
8. Културна свест и експресија

Кључне компетенције за целоживотно учење уграђене су и у Закон о изменама и допунама закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, број 55/13). Посебно су видљиве у члану Закона који дефинише циљеве образовања (члан 4. став 1. тачка 2).

хијерархија појмова и података везаних за историју. Новина лежи у томе што ослонац на традиционални вид наставе не би требало да буде преовлађујући у изучавању историје на нивоу предуниверзитетског образовања, већ само један његов сегмент. Чињеничне информације данас су доступне готово свима и у сваком тренутку посредством интернета и других компјутерских средстава. Увођењем нових приступа настави и учењу, димензија историјског знања и вештина ради разумевања прошлости и садашњости требало би да оспособи младе, заправо, ученике у трећем циклусу образовања за деликатне и осетљиве теме и односе важеће у савременом друштву. Настава историје требало би да добије своју препознатљиву и трајну функцију која укључује препознавање и одбацивање разноврсних стереотипа, суочавање са прошлошћу, разумевање и превенцију конфликта, развијање толеранције и интеркултуралности, одговоран однос према културном и историјском наслеђу и, на крају, поштовање живота у демократском друштву заснованом на примени људских права.

Генерације ученика које се данас у Србији школују у другом и трећем образовном циклусу² требало би да посредством наставе историје постепено стичу ставове, развијају различите вештине и стекну знања која се обједињују кроз општу и специфичне предметне компетенције. Паралелно с тим образовним процесом, превазилазећи оквире самог предмета, ученици би кроз наставу историје у интеракцији са другим предметима градили и кључне компетенције, дефинисане Законом о изменама и допунама закона о основама система образовања и васпитања (2013). Полазећи од кључних компетенција за целоживотно учење и циљева образовања и васпитања дефинисаних у општем закону, Национални просветни савет Републике Србије је, новембра 2013. године, усвојио 11 међупредметних компетенција³.

Образовни стандарди представљају скуп исказа који показују која суштинска знања, вештине и ставове ученици треба да поседују на крају одређеног циклуса/нивоа образовања. Стандарди су јасно дефинисани као индикатори преко којих може да се провери да ли је ученик на крају образовног циклуса стекао одговарајућа знања, да ли је овладао одређеним вештинама и развио одређене компетенције. Нивои стандарда описују у коликом степену је ученик савладао одређена знања и вештине. Стандарди као основа мерила постигнућа ученика на крају образовног циклуса представљају оквир из кога се дефинишу наставни програми појединачних предмета. Они би требало да омогуће контролу равномерног и уједначеног образовања, чији исходи могу да се провере на конкретан начин.

Овако дефинисани стандарди, конципирани као стандарди постигнућа, превазилазе оквире наставних програма и воде ка развијању специфичних вештина и компетенција које могу да имају своју примену не само у школском, већ и у ширем друштвеном окружењу. Због тога је било неопходно дефинисати општу компетенцију за сваки наставни предмет, па тако и за историју. *Општом предметном компетенцијом* се успоставља образовни оквир изучаваног предмета у коме су садржани најважнији, широко постављени исходи који би требало да буду реализовани на крају образовног циклуса, тј. на крају средњег образовања.

Дефиниција *Опште предметне компетенције за предмет историја* јесте свеобухватна и садржи више компоненти. Једна од њих усмерена је на развијање свести ученика о значају проучавања историје за разумевање прошлости, али и савременог света, који управо почива на тековинама историјских догађаја и процеса. Акцент је стављен на стицање одређених историјских знања, али и на развијање аналитичких вештина, критичког мишљења, разумевања хронолошке (линеарна димензија, веза прошлост – садашњост) и просторне (локално-регионално-глобалне) димензије историјских и рецентних појава. Оспособљавање ученика на разумевање континуитета и дисконтинуитета у историји, као и променљивости у друштвеном и политичком контексту представљају важан елемент опште предметне компетенције. Општом предметном компетенцијом, поред стицања историјских знања, развијања нарочитих методолошких историчарских вештина,

² Други циклус подразумева пети, шести, седми и осми разред обавезног основног образовања и васпитања, а трећи циклус подразумева средњошколско образовање и васпитање (опште и стручно) у трајању од три или четири године.

³ Међупредметне компетенције су доступне на сајту Националног просветног савета, као и стандарди постигнућа за осам општеобразовних наставних предмета у средњем образовању и васпитању. www.nps.gov.rs/arhiva (21.01.2014)

попут селекције, анализе и тумачења извора, нарочито се подстиче изградња демократских вредности које подразумевају поштовање људских права, развијање интеркултуралног дијалога и одговорног односа према културно-историјском наслеђу. Припрема ученика за живот у савременом демократском окружењу требало би да се у настави историје спроводи кроз развијање толеранције, вођење аргументованог дијалога, разумевање и деловање на превенцији конфликта са историјском димензијом. У складу са структуром стандарда који су подељени на три нивоа: основни, средњи и напредни, и општа предметна компетенција је прилагођена овој подели. Професор историје на тај начин поред опште, широке слике, стиче увид у компетенције које ће код ученика развијати на три нивоа према предвиђеној процентуалној класификацији (основни ниво требало би да досегне минимум 80% ученика, средњи ниво 50% и напредни 20%).

Поред опште предметне компетенције, у оквиру предмета историја развијају се и две посебне, специфичне компетенције, такође на три нивоа (**Разумевање историје и критички однос према прошлости и садашњости; Разумевање историје и савремених идентитета као основа за активно учествовање у друштву**), и више међупредметних компетенција.

Образовни стандарди за предмет историја за трећи циклус образовања концепцијски се ослањају на стандарде за крај обавезног, основног образовања и структурирани су као стандарди постигнућа и подељени су у три велике области: *Историјска знања, Истичраживање, тумачење и презентације и Историјске основе савременог друштва*.

Прве две области стандарда директно исходе из структуре стандарда за предмет историја за крај обавезног образовања. На тај начин направљена је природна веза између заокруженог процеса образовања на крају основне школе и оних постигнућа ученика која се очекују на крају средњег образовања. Задржана форма и структура стандарда омогућава да се одређена знања, вештине и компетенције које су развијане у основној школи даље усавршавају и прилагођавају узрасним и когнитивним нивоима ученика старије доби. Искази из сваке од наведених области могу да послуже као мерило постигнућа засебно, или у међусобној вези. Структура дефинисаних области ни на који начин не утиче на ограничавање креативности у наставном процесу, већ је, напротив, подстиче. Настава може да буде тако организована да се применом одговарајућих дидактичких концепата, метода и садржаја стичу знања, изграђују вештине и развијају компетенције које су подржане у свакој од три наведене области. Један од задатака наставника је да своју наставу усмери на успостављање везе између историјских садржаја, фактографског знања са исказима којима се развијају поједине специфичне предметне компетенције, или вештине критичког мишљења, као и одређени ставови, чиме се у наставном процесу повезују све три области стандарда. Садржаји програма требало би да послуже као инструмент за остваривање једног или више стандарда и за развијање компетенција. На тај начин настава историје могла би да добије заокружену и употпуњену форму.

Област *Историјска знања* представља скуп исказа којима се успоставља критеријум мерења ученичких постигнућа везаних за конкретне историјске информације, термине и појмове из историјске науке, укључујући и разумевање улоге историјских процеса, појава, најзначајнијих личности и догађаја из опште и националне историје. У оквиру ове области ученици/це утврђују, или продубљују знања која су стекли на крају основног образовања, при чему се у складу са нивоом постигнућа (основни, средњи, напредни ниво) усмеравају на разумевање, употребу, именовање појава, личности, догађаја, али и на њихово анализирање и синтетизовање закључака.

Област *Истичраживање, тумачење и презентације* представља скуп исказа којима се омогућава провера степена развијености вештина критичког односа према информацијама, методолошког разумевања начина реконструкције прошлости, препознавања стереотипа, предрасуда, пропаганде и пристрасности у историјским изворима, али и у савременом друштвеном контексту. Развојну димензију појединих исказа обезбеђује овладавање вештином и применом мултиперспективности у настави историје, па због тога има нарочит значај за развој критичког мишљења, али и отварање перспектива ученицима за даље високо образовање. Преко ове области пружа се снажна подршка развоју више кључних компетенција, па се тако подстиче вербално, литерарно и дигитално уобличавање резултата сопственог истраживања, или једноставно аналитичког и синтетичког

закључивања. Веза ове области са облашћу *Историјска знања* је генеричка, па се тако коначни вид мерења постигнућа ученика не може остварити без међусобне интеракције у наставном процесу. Ова област садржи потпуно конкретне и функционалне исказе мерљиве у пракси и важне за сналажење у модерном информатичком окружењу.

Област *Историјске основе савременог друштва* представља нарочиту групу исказа која исходи из претходне две и обједињује их својом хуманистичком и функционалном димензијом. Ова област је специфична и по томе што се највећи број исказа (укупно седам) налази на основном нивоу, док се на средњем и напредном нивоу налази по један исказ и то као развојни, везан за анализирање и синтетизовање феномена дугог трајања, веза прошлости и садашњости, односно успостављање вертикалне димензије историјских појава и процеса. Искази дефинисани као елементи историјских основа савременог друштва односе се на савремене појаве презентне ученицима у свакодневном животу, а које имају јасну историјску каузалност, конотацију, контроверзу или неку посебност која може да се рефлектује на друштвену активност ученика. Реч је о исказима који у зависности од садржаја и циља могу лакше или теже да се проверавају, али свакако захтевају успостављање динамичног односа ученика као индивидуа, или припадника групе према различитим појавама савременог друштва. Нарочита пажња усмерена је ка изградњи одговорног односа према културно-историјском наслеђу, разумевању смисла, а потом и неговању културе сећања, развијању вештина интеркултуралног дијалога (развијање ове вештине је повезано са овладавањем и разумевањем концепта мултиперспективности који је садржан у области *Испраживање, тумачење и презентације*), поштовању људских права и, на крају, превенцији конфликта, развијању толеранције и културе дијалога. Преко ове области истакнута је функционална образовна димензија наставе историје, која подразумева подстицање хуманистичког одговорног односа према прошлости и демократском друштву, чији су ученици равноправни чланови. Да би наведени искази били остварени и проверљиви у пракси, неопходно је у данашњи концепт наставе историје унети одређене измене. Оне се, пре свега, односе на актуелизовање историјских појава присутних у савременом тренутку, увођењем концепта мултиперспективности, и пре свега спровођењем наставног програма тако да се у завршном разреду у коме се изучава предмет историја нарочита пажња поклони разумевању историје друге половине XX века. Предвиђени искази ове области, спецификовани на основном нивоу могу да се остваре једино путем наведених садржаја који омогућавају учење о процесима, појавама, догађајима и личностима које су обележиле рецентну прошлост, а тиме и савремени тренутак који је ученицима близак и са којим могу да праве одређене паралеле.

Као што се из наведених описа области стандарда за предмет историја може видети, искази који их чине су практично садржани у општој предметној компетенцији. На тај начин се јасно успоставља веза између онога што се учи и развија кроз наставу историје, са коначним образовним исходом који би требало да садржи и трајна знања применљива у различитим ситуацијама свакодневног живота. Будући да на крају средњег образовања ученици стичу пунолетност и постају пуноправни грађани Републике Србије, истакнута је димензија наставе историје која их оспособљава за одговоран живот у демократском друштву заснованом на поштовању људских права и толерантном односу према различитости.

Овако конципирани и структурирани стандарди за предмет историја у средњем образовању са једне стране представљају логичан наставак оквира стандарда за основно образовање, чиме се успоставља образовни континуитет, а с друге, уколико се реализују на одговарајући начин, отварају могућност проходности ученика ка следећем степену образовања на пољу друштвених и хуманистичких наука. Коначно, знања, вештине и ставови дефинисани стандардима пружају снажну подршку развијању кључних компетенција неопходних за квалитетан живот будућих генерација у демократском друштву 21. века.

2.1. Веза образовних стандарда са наставним програмом

Постојећи наставни програми, укључујући и програме за предмет историја, садржајно су оријентисани, тј. засновани. Таква концепција програма подразумева и наставникову обавезу да реализује садржаје како би остварио наставни програм за одређени разред. Увођењем образовних стандарда (стандарда постигнућа) мења се и циљ наставниковог рада. Уместо искључиве усредсређености на реализацију садржаја програма, наставник је у обавези да остварује стандарде како би код ученика путем различитих садржаја и применом различитих начина и рада развијао знања, вештине и ставове и тако их припремао за матуру или завршни испит у средњем образовању. Остваривањем стандарда наставник, такође, развија општу и специфичне компетенције код ученика.

Веза образовних стандарда са наставним програмом историје је вишеструка и огледа се у процесу планирања, реализације и вредновања процеса учења и наставе.

До сада су наставници свој рад планирали на основу програмом дефинисаних циљева, задатака, оперативних задатака и садржаја. Увођењем стандарда мења се процес планирања и основ за планирање нису више циљеви, задаци и садржаји већ образовни стандарди, односно искази у оквиру одређених области образовних стандарда. Образовни стандарди се дугорочно остварују, тј. остварују се током периода учења историје у средњој школи (једну, две, три или четири године). Због тога се исти образовни стандарди у процесу планирања појављују у свим разредима. То је илустровано примером који показује оне стандарде који се остварују у свим разредима и на основу којих наставник планира свој годишњи, месечни и дневни рад.

Пример:

ОСНОВНИ НИВО

У области ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА ученик:

- разуме значење основних историјских и појмова историјске науке;
- користи хронолошке термине у одговарајућем историјском и савременом контексту;
- препознаје историјски простор на историјској карти;
- именује најзначајније личности и наводи основне процесе, појаве и догађаје из опште и националне историје.

У области ИСТРАЖИВАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ ученик:

- самостално прикупља и разврстава различите изворе информација о прошлости и садашњости у функцији истраживања;
- уочава да постоје различита виђења исте историјске појаве на основу поређења више историјских извора;
- препознаје предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге видове пристрасности у тумачењу историјских појава у историјским и савременим изворима информација;
- усмено интерпретира историјски наратив и саопштава резултате самосталног елементарног истраживања;
- писано саопштава резултате елементарног истраживања уз употребу текстуалне word датотеке (фајла).

У области ИСТОРИЈСКЕ ОСНОВЕ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА ученик:

- препознаје историјску димензију савремених друштвених појава и процеса;
- идентификује улогу историјских личности у обликовању савремене државе и друштва;
- разуме значај и показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа;
- разуме смисао обележавања и неговања сећања на важне личности, догађаје и појаве из прошлости народа, држава, институција;
- уочава елементе интеркултуралних односа и препознаје вредности друштва заснованог на њиховом неговању;
- пореди историјски и савремени контекст поштовања људских права и активно учествује у интеркултуралном дијалогу;
- препознаје узроке, елементе и последице историјских конфликта и криза са циљем развијања толеранције, културе дијалога и сензибилитета за спречавање потенцијалних конфликта.

Приликом планирања, наставник планира остваривање образовних стандарда на три нивоа постигнућа, али је важно да основни ниво достигне најмање 80% ученика у једном одељењу.

У процесу реализације стандарди се остварују путем различитих садржаја. На пример:

– *Именује најзначајније личности* – наставник остварује путем садржаја који се односе на Тутанкамона, Хамурабија, Перикла, Цезара, Стефана Немању, кнеза Лазара, Наполеона, Карађорђа и друге;

– *Разуме смисао обележавања и неговања сећања на важне личности, догађаје и појаве из прошлости народа, држава, институција* – исказ који може да се остварује преко следећих садржаја: Свечаности у старој Грчкој – Олимпијске игре, Научна и техничка открића крајем XIX и почетком XX века – Никола Тесла, Сретењски устав – Дан државности и друго;

– *Уочава да постоје различита виђења исте историјске појаве на основу поређења више историјских извора* – на основу историографских дела и народне епске поезије ученик уочава различита тумачења о Косовском боју, Вуку Бранковићу и кнезу Лазару и друго.

У примеру који следи показали смо како се стандарди основног нивоа у све три области остварују преко једног садржаја уз различите активности ученика. Истовремено са остваривањем стандарда развијају се и компетенције ученика.

Предметне компетенције	<p><i>Разумевање историје и критички однос према прошлости и садашњости</i></p> <p><i>Разумевање историје и савремених идентитета као основа за активно учествовање у друштву</i></p>
Стандарди	<p>2.ИС.1.1.1.Разуме значење основних историјских и појмова историјске науке.</p> <p>2.ИС.1.1.2.Користи хронолошке термине у одговарајућем историјском и савременом контексту.</p> <p>2.ИС.1.1.3.Препознаје историјски простор на историјској карти.</p> <p>2.ИС.1.1.4.Именује најзначајније личности и наводи основне процесе, појаве и догађаје из опште и националне историје.</p> <p>2.ИС.1.2.1.Самостално прикупља и разврстава различите изворе информација о прошлости и садашњости у функцији истраживања.</p> <p>2.ИС.1.2.2.Уочава да постоје различита виђења исте историјске појаве на основу поређења више историјских извора.</p> <p>2.ИС.1.2.3.Препознаје предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге видове пристрасности у тумачењу историјских појава у историјским и савременим изворима информација.</p> <p>2.ИС.1.2.4.Усмено интерпретира историјски наратив и саопштава резултате самосталног елементарног истраживања.</p> <p>2.ИС.1.2.5.Писано саопштава резултате елементарног истраживања уз употребу текстуалне word датотеке (фајла).</p> <p>2.ИС.1.3.1.Препознаје историјску димензију савремених друштвених појава и процеса.</p> <p>2.ИС.1.3.3.Разуме значај и показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа.</p> <p>2.ИС.1.3.4.Разуме смисао обележавања и неговања сећања на важне личности, догађаје и појаве из прошлости народа, држава, институција.</p> <p>2.ИС.1.3.5.Уочава елементе интеркултуралних односа и препознаје вредности друштва заснованог на њиховом неговању.</p> <p>2.ИС.1.3.6.Пореди историјски и савремени контекст поштовања људских права и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.</p> <p>2.ИС.1.3.7.Препознаје узроке, елементе и последице историјских конфликта и криза са циљем развијања толеранције, културе дијалога и сензибилитета за спречавање потенцијалних конфликта.</p>

Садржај	Холокауст (значење појма, време трајања, простор, на који народ и групе људи се појам односи, <i>коначно решење</i> , концентрациони логори, посматрачи и жртве, ослобађање, <i>лов на нацисте</i> , <i>йраведници</i> , значај проучавања ове теме – последице стереотипа и предрасуда у сваком друштву, последица злоупотреба моћи, одговорност појединца, организација и народа у једном друштву, прихватање различитости, ћутање и равнодушност као опасност)
Активности	<p>Наставник:</p> <ul style="list-style-type: none"> – тражи и селекује изворе (текстуалне, сликовне и видео записе); – осмишљава активности за час; – модерира час; – пружа подршку ученицима у процесу њихове селекције извора и литературе, у процесу истраживања и решавања задатка. <p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> – активно слуша излагање наставника; – поставља питања; – чита изворни текст; – описује слику; – прикупља информације; – разврстава информације; – усмено и писано саопштава информације.

Дакле, наставни програм и у њему дефинисани садржаји су средство, односно инструмент за остваривање образовних стандарда и развијање компетенција.

Поред садржаја, у процесу остваривања стандарда важни су облици, методе и активности, односно важан је приступ остваривању стандарда. Један образовни стандард, у зависности од садржаја, наставник може да остварује на различите начине користећи разноврсне облике и методе рада тј. активности.

Полазиште за наставу и учење јесу компетенције и образовни стандарди. У односу на њих, наставник бира садржаје, начин рада (облик и методе), активности ученика и наставника, облике и начине вредновања и самовредновања.

2.2. ОБЈАШЊЕЊЕ ОБРАЗОВНИХ СТАНДАРДА СА ПРИМЕРИМА ЗАДАКА

ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
2.ИС.1.1.1. Разуме значење основних историјских и појмова историјске науке.	2.ИС.2.1.1. Анализира специфичности одређених историјских појмова.	2.ИС.3.1.1. Разуме и анализира променљивост историјског простора у различитим периодима, уз употребу историјске, географске и савремене политичке карте.
2.ИС.1.1.2. Користи хронолошке термине у одговарајућем историјском и савременом контексту.	2.ИС.2.1.2. Показује историјске појаве на историјској карти и препознаје историјски простор на географској карти.	2.ИС.3.1.2. Критички просуђује важне процесе, појаве, догађаје и личности из опште и националне историје.
2.ИС.1.1.3. Препознаје историјски простор на историјској карти.	2.ИС.2.1.3. Објашњава и повезује улогу личности, процесе, појаве, догађаје из националне и опште историје.	
2.ИС.1.1.4. Именује најзначајније личности и наводи основне процесе, појаве и догађаје из опште и националне историје.		

ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА – ОСНОВНИ НИВО

2.ИС.1.1.1. Разуме значење основних историјских и појмова историјске науке.

Ученик треба да овлада основним појмовима везаним за време, простор, историјске изворе, као оснoвом за учење и проучавање прошлости људског друштва и разумевање садашњости.

Овај исказ садржи два дела. Први део се односи на основне историјске појмове, појмове везане за прошлост и развој људске цивилизације (демократија, револуција, идеологија...). Други део се односи на конкретне појмове историјске науке (извори, архиви, историографија...).

2.ИС.1.1.1. Разуме значење основних историјских и појмова историјске науке.	Основни ниво
Повежите појмове са одговарајућим значењем стављајући број на линију испред појма. <ul style="list-style-type: none"> а) ___ анексија б) ___ апартхејд в) ___ октроисани г) ___ револуција 	1. уређење засновано на расним разликама 2. коренита промена 3. даровани/наметнути 4. припајање, присаједињење 5. стицање независности
Решење:	
а) <u>4</u> анексија б) <u>1</u> апартхејд в) <u>3</u> октроисани г) <u>2</u> револуција	

2.ИС.1.1.2. Користи хронолошке термине у одговарајућем историјском и савременом контексту.

Овај стандард подразумева да је ученик оспособљен да примени временске одреднице (ера, миленијум, век, деценија, година, датум) у прошлости и садашњости.

2.ИС.1.1.2. Користи хронолошке термине у одговарајућем историјском и савременом контексту.	Основни ниво
<p>Која је прва година трећег миленијума нове ере?</p> <p>Одговор : _____</p>	
<p>Решење:</p>	
<p>2001.</p>	

2.ИС.1.1.3. Препознаје историјски простор на историјској карти

2.ИС.1.1.4. Именује најзначајније личности и наводи основне процесе, појаве и догађаје из опште и националне историје.

Најзначајније личности, процеси и појаве су садржани у оквиру обавезних садржаја наставних програма.

2.ИС.1.1.4. Именује најзначајније личности и наводи основне процесе, појаве и догађаје из опште и националне историје.	Основни ниво
<p>Која личност је у XX веку предводила борбу за ослобођење Индије од енглеске колонијалне власти користећи ненасилне облике борбе?</p> <p>Одговор: _____</p>	
<p>Решење:</p>	
<p>Махатма Ганди</p>	

ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА – СРЕДЊИ НИВО

2.ИС.2.1.1. Анализира специфичности одређених историјских појмова.

Ученик треба да анализира специфичне елементе одређеног историјског појма и посматра их у прошлости и садашњости са циљем уочавања и издвајања сличности и различитости, као и извођења валидних закључака. На примеру појма **држава** ученик треба да анализира традиционалне елементе појма државе: територија, становништво и власт и упоређује их са савременим концептом државе, а затим да уочи континуитет или промене до којих је дошло током историје (људска права и њихов универзални карактер; питање међународног признања као неопходног услова за ступање у међународноправне и политичко-економске односе).

2.ИС.2.1.2. Показује историјске појаве на историјској карти и препознаје историјски простор на географској карти.

2.ИС.2.1.3. Објашњава и повезује улогу личности, процесе, појаве, догађаје из националне и опште историје.

2.ИС.2.1.3. Објашњава и повезује улогу личности, процесе, појаве, догађаје из националне и опште историје.	Средњи ниво
Почев од опадања државне самосталности крајем XIV века, а нарочито од Велике сеобе 1690. године, Срби су учествовали у великом броју сеоба.	
Који је био главни правац српских сеоба?	
<ul style="list-style-type: none"> а) са запада на југозапад б) са југа и југоистока на север в) са северозапада на југоисток г) од истока на југоисток 	
Заокружи слово испред тачног одговора.	
Решење:	
б) са југа и југоистока на север	

2.ИС.2.1.3. Објашњава и повезује улогу личности, процесе, појаве, догађаје из националне и опште историје.	Средњи ниво
Које од наведених достигнућа у историји модерне српске државе је дело кнеза Милоша Обреновића?	
<ul style="list-style-type: none"> а) организовање Правитељствујушћег совјета б) стицање пуне независности и међународног признања в) стицање статуса аутономне кнежевине у оквиру Османског царства г) успостављање парламентаризма 	
Заокружи слово испред тачног одговора.	
Решење:	
в) стицање статуса аутономне кнежевине у оквиру Османског царства	

ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА – НАПРЕДНИ НИВО

2.ИС.3.1.1. Разуме и анализира променљивост историјског простора у различитим периодима, уз употребу историјске, географске и савремене политичке карте.

Овај исказ представља највиши степен развојног стандарда везаног за употребу историјске карте у разумевању историјских појава (1.1.3. и 2.1.2.). Ученик би требало да све промене уочљиве на различитим типовима карата повеже са историјским знањем и стави их у одређени контекст.

2.ИС.3.1.2. Критички просуђује важне процесе, појаве, догађаје и личности из опште и националне историје.

До критичког просуђивања се долази довођењем неког догађаја, процеса, структуре или улоге личности у шири друштвени контекст, на пример, повезивањем понашања неке политичке организације са статусом и идентитетима људи који јој припадају, повезивањем повећања стопе смртности са погоршавањем услова живота итд.

2.ИС.3.1.2. Критички просуђује важне процесе, појаве, догађаје и личности из опште и националне историје.	Напредни ниво
Одбијање кнеза Михаила Обреновића (1860–1868) да прихвати парламентарни систем у Србији представља израз одређеног политичког концепта.	
Ком политичком концепту одговара тај гест кнеза Михаила?	
<ul style="list-style-type: none"> а) народног ванинституционалног суверенитета б) просвећеног апсолутизма б) идејама Уједињене омладине српске г) избора владара на општим изборима 	
Заокружи слово испред тачног одговора.	
Решење:	
б) просвећеног апсолутизма	

ИСТРАЖИВАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
2.ИС.1.2.1. Самостално прикупља и разврстава различите изворе информација о прошлости и садашњости у функцији истраживања.	2.ИС.2.2.1. Процењује релевантност и квалитет различитих извора информација о прошлости и садашњости и примењује их у истраживању и презентацији.	2.ИС.3.2.1. Закључује на основу истраживања различитих извора информација о прошлости и садашњости.
2.ИС.1.2.2. Уочава да постоје различита виђења исте историјске појаве на основу поређења више историјских извора.	2.ИС.2.2.2. Анализира предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге видове пристрасности у тумачењу историјских појава у историјским и савременим изворима информација и уочава њихове последице.	2.ИС.3.2.2. Издваја и објашњава специфичне разлике и сличности у тумачењима исте историјске појаве на основу различитих историјских извора.
2.ИС.1.2.3. Препознаје предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге видове пристрасности у тумачењу историјских појава у историјским и савременим изворима информација.		2.ИС.3.2.3. Усмено објашњава резултате самосталног елементарног истраживања и аргументовано брани изнете ставове и закључке.
2.ИС.1.2.4. Усмено интерпретира историјски наратив и саопштава резултате самосталног елементарног истраживања.		2.ИС.3.2.4. Писано и графички презентује резултате елементарног истраживања уз употребу нових технологија.
2.ИС.1.2.5. Писано саопштава резултате елементарног истраживања уз употребу текстуалне word датотеке (фајла).		

ИСТРАЖИВАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ, ПРЕЗЕНТАЦИЈА – ОСНОВНИ НИВО

2.ИС.1.2.1. Самостално прикупља и разврстава различите изворе информација о прошлости и садашњости у функцији истраживања.

Под различитим изворима информација о прошлости и садашњости у функцији истраживања треба подразумевати историјске изворе, али и коришћење различитих информативних средстава у функцији историјског истраживања, стицања знања и прикупљања информација (обавештавање, вести, приступ дигиталним библиотекама, новинским архивама, интернет, медији, дневна штампа).

Елементарно истраживање подразумева самостално коришћење доступних извора информација, уз примену основних истраживачких метода и формулисање самосталног закључка. **Наставник би требало да упути ученика у поступак избора и критичке анализе извора.**

2.ИС.1.2.2. Уочава да постоје различита виђења исте историјске појаве на основу поређења више историјских извора.

Овај стандард захтева само да ученик уочи тј. идентификује да постоји више виђења исте историјске појаве (личности, процеса) о којима су остали трагови у више историјских извора насталих у различитом културном, политичком и друштвеном миљеу.

2.ИС.1.2.2. Уочава да постоје различита виђења исте историјске појаве на основу поређења више историјских извора.	Основни ниво
<p>Прочитај оба одломка из историјских извора који говоре о истом догађају из живота Светог Саве и одговори на питање.</p> <p>1) „...И опет оде свети (Сава) у ... велику архиепископију звану Жичу. И ... изабра ту од својих ученика богоразумне и богобојажљиве и часне... који могу управљати по божанственом закону...“</p> <p>2) „Одавна нам је стигао глас ... како си оставио своју земљу и родбину и очинско наслеђе ... и дошао у Свету гору. (Потом је) испосник Сава оставио Свету гору и вратио се натраг (у Србију) као они који се предомишљају и окрећу ка злу ... Укратко речено, не само да је повредио монашке завете, него је уздрмао и сам устав о црквеним стварима.“</p> <p>На који начин се у овим изворима говори о делатности Светог Саве приликом организовања самосталне Српске цркве?</p> <p>а) Аутор првог одломка је наклоњен Светом Сави, а аутор другог се негативно односи према њему.</p> <p>б) Аутори оба извора тумаче делатност Светог Саве на исти начин.</p> <p>в) Оба извора тумаче делатност Светог Саве са благонаклоношћу.</p> <p>Заокружи слово испред тачног одговора.</p>	
Решење:	
а) Аутор првог одломка је наклоњен Светом Сави, а аутор другог се негативно односи према њему.	

2.ИС.1.2.3. Препознаје предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге видове пристрасности у тумачењу историјских појава у историјским и савременим изворима информација.**2.ИС.1.2.4. Усмено интерпретира историјски наратив и саопштава резултате самосталног елементарног истраживања.****2.ИС.1.2.5. Писано саопштава резултате елементарног истраживања уз употребу текстуалне word датотеке (фајла).**

ИСТРАЖИВАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ, ПРЕЗЕНТАЦИЈА – СРЕДЊИ НИВО**2.ИС.2.2.1. Процењује релевантност и квалитет различитих извора информација о прошлости и садашњости и примењује их у истраживању и презентацији.**

Процењује се употребљивост и веродостојност различитих извора. Потом се утврђује мера информативности и прецизности извора и њихова примењивост у истраживању (на пример: треба открити пристрасност аутора извора који се користи, мотиве његове пристрасности, да ли је део извора намерно прикривен. Понекад „читање извора између редова“ даје драгоцену обавештења о теми која се истражује).

2.ИС.2.2.2. Анализира предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге видове пристрасности у тумачењу историјских појава у историјским и савременим изворима информација и уочава њихове последице.

Ученици би кроз истраживачку активност требало да препознају и анализирају различите врсте злоупотреба не само у историјском, већ и у савременом контексту користећи доступне изворе информација.

ИСТРАЖИВАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ, ПРЕЗЕНТАЦИЈА – НАПРЕДНИ НИВО**2.ИС.3.2.1. Закључује на основу истраживања различитих извора информација о прошлости и садашњости.**

Анализирајући разноврсне изворе информација (историјски извори, али и савремени извори информација попут савремених докумената, новина, или вести са интернета) ученик може да донесе одређене закључке о догађајима, појавама, процесима, личностима и њиховим поступцима у прошлости и данас.

2.ИС.3.2.1. Закључује на основу истраживања различитих извора информација о прошлости и садашњости.	Напредни ниво
<p>Упореди члан о судијама Душановог законика и Устав Републике Србије и одговори на питање.</p> <p>Душанов законик прописује: „О судијама: Све судије да суде по Законнику, право, како пише у Законнику, а да не суде по страху од царства ми.“</p> <p>У важећем Уставу Републике Србије прописује се: „Судска власт је независна.“</p> <p>Шта значи одредба „Судска власт је независна“?</p> <p>а) Судска власт је некад, као и данас, била апсолутна и неограничена.</p> <p>б) Судска власт је некад била потпуно зависна од царске власти а данас од председника Републике.</p> <p>в) Судије су и у прошлости и данас доносиле одлуке на основу закона, независно од владара/председника.</p> <p>г) Судска власт је некада била потпуно зависна од цареве воље, а данас је независна.</p> <p>Заокружи слово испред тачног одговора.</p>	
Решење:	
в) Судије су и у прошлости и данас доносиле одлуке на основу закона, независно од владара/председника.	

2.ИС.3.2.2. Издваја и објашњава специфичне сличности и разлике у тумачењима исте историјске појаве на основу различитих историјских извора.

Ученик може да објасни зашто се разликују тумачења исте историјске појаве на основу различитих историјских извора. Разговор на тему о узроку или узроцима неке историјске појаве може показати колико могу бити различита тумачења исте историјске појаве на основу различитих историјских извора, мотива за различита тумачења.

У остваривању овог исказа требало би обратити пажњу на разлике и сличности у тумачењима насталим током времена, или након велике историјске дистанце.

2.ИС.3.2.2. Издваја и објашњава специфичне сличности и разлике у тумачењима исте историјске појаве на основу различитих историјских извора.	Напредни ниво
<p>Прочитај два кратка натписа из новина штампаних у време балканских ратова 1913. године, а затим и одговори на питања.</p> <p>Српске жртве за слободу Бугарске (април 1913)</p> <p>„Нека је слава капетану Јанку, који у служби својих словенских идеала ... и положи живот свој за слободу братске Бугарске.“</p> <p>Мучко убиство потпуковника Аранђеловића (јул 1913)</p> <p>„Татарски син некултурне Бугарске изабрао је краћи пут да покаже своје достојанство (...) и сјурио је бајонет рањенику у срце.“</p> <p>Које речи из првог текста указују на савезништво Срба и Бугара, а које из другог текста сведоче о њиховом непријатељству?</p> <p>Издвој и упиши на линију одговарајуће речи.</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	
Решење:	
братска Бугарска, словенски идеали, некултурна Бугарска	

2.ИС.3.2.3. Усмено објашњава резултате самосталног елементарног истраживања и аргументовано брани изнете ставове и закључке.**2.ИС.3.2.4. Писано и графички презентује резултате елементарног истраживања уз употребу нових технологија.**

ИСТОРИЈСКЕ ОСНОВЕ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
2.ИС.1.3.1. Препознаје историјску димензију савремених друштвених појава и процеса.	2.ИС.2.3.1. Наводи и описује појаве различитог историјског трајања, уочава сличности и прави разлику у односу на њихов савремени и историјски контекст.	2.ИС.3.3.1. Анализира савремене појаве и процесе у историјском контексту и на основу добијених резултата изводи закључке.
2.ИС.1.3.2. Идентификује улогу историјских личности у обликовању савремене државе и друштва.		
2.ИС.1.3.3. Разуме значај и показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа.		
2.ИС.1.3.4. Разуме смисао обележавања и неговања сећања на важне личности, догађаје и појаве из прошлости народа, држава, институција.		
2.ИС.1.3.5. Уочава елементе интеркултуралних односа и препознаје вредности друштва заснованог на њиховом неговању.		
2.ИС.1.3.6. Пореди историјски и савремени контекст поштовања људских права и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.		
2.ИС.1.3.7. Препознаје узроке, елементе и последице историјских конфликта и криза са циљем развијања толеранције, културе дијалога и сензибилитета за спречавање потенцијалних конфликта.		

ИСТОРИЈСКЕ ОСНОВЕ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА – ОСНОВНИ НИВО

2.ИС.1.3.1. Препознаје историјску димензију савремених друштвених појава и процеса.

Овај стандард захтева од ученика да препозна да одређени савремени друштвени феномени и процеси, на пример миграције и револуције, промене државних граница, имају своје порекло у даљој или ближој прошлости. Такође, требало би груписати ове феномене и процесе, тако да се систематизују по одређеним областима (држава, друштво, економија...). Тиме би се створио оквир и за извођење тематске наставе која би феномене и процесе посматрала у хоризонталној и вертикалној (развојној или опадајућој временској) димензији. На овом нивоу нагласак је на историјској вертикали из прошлости ка садашњости.

2.ИС.1.3.1. Препознаје историјску димензију савремених друштвених појава и процеса.	Основни ниво
<p>Шта данас означава део титуле српског патријарха „архиепископ пећки и митрополит београдско-карловачки“?</p> <p>а) вршење духовне власти на тим територијама б) успомену на територије на којима је некада имао овлашћења в) територијалне претензије г) истицање духовне делатности Светог Саве</p> <p>Заокружи слово испред тачног одговора.</p>	
Решење:	
а) вршење духовне власти на тим територијама	

2.ИС.1.3.1. Препознаје историјску димензију савремених друштвених појава и процеса.	Основни ниво
<p>Које две државе су водиле више међусобних ратова, а покретачи су и ствараоци данашње Европске уније?</p> <p>а) Шпанија и Португалија б) Француска и Немачка в) Луксембург и Холандија г) Италија и Словенија</p> <p>Заокружи слово испред тачног одговора.</p>	
Решење:	
б) Француска и Немачка	

2.ИС.1.3.2. Идентификује улогу историјских личности у обликовању савремене државе и друштва.

2.ИС.1.3.2. Идентификује улогу историјских личности у обликовању савремене државе и друштва.	Основни ниво
<p>На обликовање савременог друштва битно је утицала и делатност Јохана Гутенберга.</p> <p>Која је то делатност?</p> <p>а) усавршавање навигационих инструмената б) рад на развоју првог филма в) унапређење фармакологије г) ширење информација путем штамане речи</p> <p>Заокружи слово испред тачног одговора.</p>	
Решење:	
г) ширење информација путем штамане речи	

2.ИС.1.3.3. Разуме значај и показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа.

2.ИС.1.3.4. Разуме смисао обележавања и неговања сећања на важне личности, догађаје и појаве из прошлости народа, држава, институција.

Ученик треба да разуме да обележавање важних датума и неговање сећања на важне догађаје, ређе и личности из прошлости чине део идентитета одређене друштвене групе (било да се ради о верској, националној групи или ентитету), али и људског друштва као целине.

Примери: Сreteње као државни празник у српској историји оличава и почетак борбе против туђинске власти и борбе против апсолутизма на унутрашњем плану; 9. мај – дан који слави човечанство у знак победе над националсоцијализмом и фашизмом; неговање Међународног дана сећања на жртве Холокауста 27. 1., обележавање сећања на жртве геноцида 22. 4. у Републици Србији.

2.ИС.1.3.5. Уочава елементе интеркултуралних односа и препознаје вредности друштва заснованог на њиховом неговању.

Интеркултурално значи да се различите културе прожимају (живе у интеракцији), што подразумева узајамну заинтересованост, прихватање, поштовање, толеранцију и грађење односа сарадње. Ученик увиђа сличности, разноликости и вредности култура, на регионалном (заједничка традиција, исхрана, ношња, музика, обичаји), европском и глобалном нивоу и развија позитиван однос према прожимању различитих култура.

2.ИС.1.3.6. Пореди историјски и савремени контекст поштовања људских права и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.

Ученик треба да познаје основна људска права, значај борбе за њихово остварење и поштовање укључујући и равноправност одређених друштвених, родних, етничких, културних група (колективна права) и појединаца у прошлости и у савременом тренутку. Неопходно је упознати ученике са важним декларацијама, повељама, уставним и законским текстовима који чине темељ данашњег корпуса неотуђивих људских права. На основу овога компарира се однос модерне државе и савременог друштва према појму и примени људских права, интеркултурални дијалог тј. прихватање различитости у реалном окружењу, развој толеранције кроз историјске примере...

2.ИС.1.3.6. Пореди историјски и савремени контекст поштовања људских права и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.	Основни ниво
Право народа на самоопредељење, које се примењује у савременом добу, подразумева: <ul style="list-style-type: none"> а) право на устанак; б) право на неповредивост државних граница; в) право на културно-просветну аутономију; г) право да самостално одлучује о својој судбини. Заокружи слово испред тачног одговора.	
Решење:	
г) право да самостално одлучује о својој судбини	

2.ИС.1.3.6. Пореди историјски и савремени контекст поштовања људских права и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.	Основни ниво
<p>Устави у Србији XIX века регулисали су и нека од основних људских права. Које од наведених људских права је данас актуелно, а тада није постојало?</p> <p>а) једнакост свих грађана пред законом б) право гласа жена в) слобода исповедања вере</p> <p>Заокружи слово испред тачног одговора.</p>	
Решење:	
б) право гласа жена	

2.ИС.1.3.7. Препознаје узроке, елементе и последице историјских конфликта и криза са циљем развијања толеранције, културе дијалога и сензибилитета за спречавање потенцијалних конфликта.

Овај стандард захтева да ученик препозна да узроци, елементи и последице историјских конфликта и криза могу бити: политички, социјални, економски, конфесионални, међуетнички. Искусствено, као дугорочни путеви превазилажења конфликта издвајају се: неговање толеранције и културе аргументованог дијалога које треба применити у извођењу наставе.

2.ИС.1.3.7. Препознаје узроке, елементе и последице историјских конфликта и криза са циљем развијања толеранције, културе дијалога и сензибилитета за спречавање потенцијалних конфликта.	Основни ниво
<p>Шта од понуђених одговора представља основни узрок честих сукоба на Блиском истоку?</p> <p>а) националне и верске разлике између Јевреја и Арапа б) настојање Палестинаца да овладају деловима територија околних држава в) жеља за доминацијом над природним ресурсима г) контрола над Суецким каналом</p> <p>Заокружи слово испред тачног одговора.</p>	
Решење:	
а) националне и верске разлике између Јевреја и Арапа	

ИСТОРИЈСКЕ ОСНОВЕ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА – СРЕДЊИ НИВО

2.ИС.2.3.1. Наводи и описује појаве различитог историјског трајања и уочава сличности и прави разлику у односу на њихов савремени и историјски контекст.

Ученик је у стању да наведе одређене појаве, догађаје, институције и улоге личности у садашњем и историјском тренутку и њиховим менама кроз историју; у стању је да уочи и дефинише разлику у односу на њихове особине у историјским давним периодима и савременом окружењу.

2.ИС.2.3.1. Наводи и описује појаве различитог историјског трајања и уочава сличности и прави разлику у односу на њихов савремени и историјски контекст.	Средњи ниво
<p>Данас демократија подразумева систем у коме сваки грађанин има право да учествује у одлучивању о јавним и државним пословима. У античкој Атини у V веку п.н.е. владало је демократско уређење у коме нису сви имали право да учествују у одлучивању у јавним и државним пословима.</p> <p>У понуђеном низу подвучи две друштвене групе које нису имале право учествовања у јавном животу.</p> <p>жене, трговци, занатлије, робови, аристократе, учитељи, војници</p>	
<p>Решење:</p>	
<p>жене и робови</p>	

ИСТОРИЈСКЕ ОСНОВЕ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА – НАПРЕДНИ НИВО

2.ИС.3.3.1. Анализира савремене појаве и процесе у историјском контексту и на основу добијених резултата изводи закључке.

Ученик може да направи конкретну анализу, компарацију неке појаве, институције, процеса у савременом и историјском контексту и закључи о врсти односа, веза, сличности и разлика између савремених појава и њиховог значења у прошлости.

На овом, напредном нивоу, за разлику од основног, нагласак је на историјској вертикали која полази од садашњости ка прошлости.

2.3. Примена образовних стандарда у наставном процесу – планирању и реализацији наставе и вредновању исхода учења

ОПШТИ ПОДАЦИ

Наставни предмет	ИСТОРИЈА
Школа	Гимназија (природно-математички, друштвено-језички и општи смер), Средња стручна школа
Разред	Други у гимназији свих смерова/ први у средњој стручној школи
Планирано време за реализацију	Два школска часа, 90 минута

НАЗИВ ТЕМЕ: КОСОВСКА БИТКА (БОЈ)

ЦИЉ ТЕМЕ: Оспособљавање ученика за критичку анализу историјских извора, као и разликовање историјских чињеница о Косовском боју у односу на народно предање (косовску легенду) са посебним фокусом на препознавање стереотипа, пристрасности и манипулација у тумачењу Косовског боја у историјском и савременом контексту.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ, СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА И ИСХОДИ ТЕМЕ

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА	ИСХОДИ ТЕМЕ ⁴
<i>Развијају се током рада на теми</i>	<i>Развијањем специфичних развија се и ојшћа компетенција</i>	<i>Прејоручени избор исказа стандарда постигнућа о којима би наставник требало да води рачуна током обраде теме</i>	<i>Искази се односе на тему. Њиховим остваривањем наставник реализује тему, постиже стандарде постигнућа и развија компетенције.</i>
			Наведени исходи су предлог на основу којег наставници могу изводити сопствене исходе теме.

⁴ У оквиру пројекта Подрика развоју људској каријерала и истраживања – Ојшће образовање и развој људској каријерала (ИПА 2011), развијени су предметни исходи за сваки појединачни разред у општем средњем образовању и васпитању, али они овде нису били ослонац за дефинисање исхода теме јер су још увек у нацрту. Када се озваниче, наставник је у обавези да исходе теме дефинише у односу на предметне исходе за разред и стандарде постигнућа.

<ul style="list-style-type: none"> ◆ Компетенције за целоживотно учење ◆ Комуникација ◆ Рад с подацима и информацијама ◆ Решавање проблема ◆ Сарадња ◆ Одговорно учешће у демократском друштву 	<p>Разумевање историје и критички однос према прошлости и садашњости</p> <p>Разумевање историје и савремених идентитета као основа за активно учествовање у друштву</p>	<p>2.ИС.1.1.1. Разуме значење основних историјских и појмова историјске науке.</p> <p>2.ИС.3.3.1. Анализира савремене појаве и процесе у историјском контексту и на основу добијених резултата изводи закључке.</p> <p>2.ИС.1.1.4. Именује најзначајније личности и наводи основне процесе, појаве и догађаје из опште и националне историје.</p> <p>2.ИС.2.1.3. Објашњава и повезује улогу личности, процесе, појаве, догађаје из националне и опште историје.</p> <p>2.ИС.3.1.2. Критички просуђује важне процесе, појаве, догађаје и личности из опште и националне историје.</p> <p>2.ИС.1.2.3. Препознаје предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге видове пристрасности у тумачењу историјских појава у историјским и савременим изворима информација.</p> <p>2.ИС.2.2.2. Анализира предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге видове пристрасности у тумачењу историјских појава у историјским и савременим изворима информација и уочава њихове последице.</p> <p>2.ИС.3.2.2. Издваја и објашњава специфичне сличности и разлике у тумачењима исте историјске појаве на основу различитих историјских извора.</p> <p>2.ИС.1.3.3. Разуме значај и показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа.</p>	<p>На крају теме ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Закључује на основу резултата анализе савремених појава у историјском контексту. ◆ Критички анализира различите врсте историјских извора везаних за Косовску битку. ◆ Повезује личности са њиховом улогом у Косовском боју и разликује историјске личности од личности у косовској легенди. ◆ Документује и критички се односи према приказу историјских личности у косовској легенди. ◆ Препознаје стереотипе и пристрасност у приказивању Косовског боја у савременим изворима информација (текстуалним, визуелним, аудио). ◆ Уочава, на основу анализе, последице стереотипа и пристрасности у тумачењу Косовског боја у историјским и савременим изворима информација. ◆ Примерима показује специфичне сличности и разлике у тумачењу Косовског боја у различитим историјским изворима. ◆ Показује одговоран однос према различитом културно-историјском наслеђу и традицији који се односе на интерпретацију и значај Косовске битке у изградњи националних идентитета.
--	---	---	--

САДРЖАЈИ ТЕМЕ:

- Историјски извори о Косовском боју.
- Историјске личности и њихова улога у Косовском боју према очуваним историјским изворима.
- Народно предање о Косовском боју.
- Уметничко-културно наслеђе и Косовски бој.
- Значење Косовског боја и легенде у савременом друштву (анализа текстуалних, визуелних, аудио-извора).

Наведени садржаји теме су предлог. Наставник може да уведе нове садржаје, и они су средство, алатка у рукама наставника за остваривање исхода теме, за постизање стандарда постигнућа и развијање компетенција, међупредметних и предметних (општа и специфичне).

АКТИВНОСТИ ПРЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ТЕМЕ:

- Наставник припрема истраживачке задатке за ученике као нпр. *Историографски текстови о Косовском боју, Текстови о обележавању Косовске бијке из 1939. и 1989. године, Косовска бијка у народном предању, Визуелне представе о Косовском боју* и сл. Такође, припрема их за истраживање и пружа им подршку током тог процеса.
- Ученици истражују самостално или у групи коју сами формирају. Сакупљају информације, разврставају их и праве избор оних које су релевантне за тему истраживања. Такође, припремају презентацију којом ће представити резултате истраживања.

КОРИСНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Ово су припремне активности које имају за циљ да ученике уведу у тему која ће се обрађивати на часовима. Истовремено, током ових активности код ученика се развијају:

⇒ **међупредметне компетенције** као што су: *компетенција за целоживотно учење* (планира време за сакупљање извора информација, селектовање и истраживање, рад са друговима и сл.), *комуникација* (разговара са осталим члановима групе уважавајући их и поштујући норме комуникације, јасно представља свој рад на сакупљању информација у групи којој припада), *рад са изворима и информацијама* (разликује податке до којих је дошао у изворима информација од њиховог тумачења, критички се односи према изворима информација и прави избор релевантних информација за истраживање, издваја доказе којима потврђује резултате истраживања), *дигиталне компетенције* (претражује по интернету, систематизује информације у електронском облику, припрема презентацију користећи ИКТ), *решавање проблема* (проналази начин да реши проблем у односу на информације до којих је дошао, посебно у сусрету са различитим тумачењима Косовског боја), *сарадња* (конструктивно сарађује са осталим члановима групе размењујући информације, учествујући у формулисању резултата и креирању презентације), *одговорно учење у демократском друштву* (одговорно се односи према задатку и осталим члановима групе, активно учествујући у њеном раду);

⇒ **предметна компетенција** – општа и специфичне. У табели су дате специфичне компетенције које се развијају у овој теми, а њиховим развијањем развија се и општа компетенција;

⇒ **стандарди постигнућа** – у току ових активности постижу се стандарди који нису наведени у табели јер нису у складу са дефинисаним циљем теме, а то су стандарди који се односе на прикупљање, разврставање и процењивање релевантности информација за истраживање. Ово показује да избор стандарда постигнућа треба да се прави врло пажљиво и водећи рачуна шта је циљ теме и шта се жели постићи. Није погрешно навести све стандарде постигнућа, али тада није довољно јасно на које стандарде се ставља акценат јер се све чини веома важним, и није реално да се за 90 минута ради на 7 или 8 стандарда постигнућа. У табели је наведено више стандарда, али пажљивим читањем издвајају се 4 која су дата кроз различите нивое постигнућа.

Пожељно време за ове активности је до 15 дана.

САДРЖАЈИ И АКТИВНОСТИ КОЈИМА СЕ ОСТВАРУЈУ

- **Историјски извори о Косовском боју:** наставник путем ПП презентације представља историјске изворе о Косовском боју. Након презентације позива ученике да допуне листу извора, а на основу истраживања које су обавили. Ученици се укључују у разговор, додају шта би по њиховом мишљењу још били извори за проучавање ове битке, образлажу и дискутују. Разговор се завршава закључком шта се подразумева под појмом историјски извори о Косовском боју и где се они данас чувају, као и то шта би историчар, научник који се бави овим периодом све разматрао како би овај догађај реконструисао.
- Историјске личности и њихова улога у Косовском боју према очуваним историјским изворима: група ученика која је истраживала на тему *Визуелне ѡредсѡаве Косовскоѡ боѡа* приказује слике личности, а остали ученици имају задатак да препознају личност на слици, да одреде да ли је историјска личност или личност из народног предања и на крају наставник бележи на табли историјске личности Косовског боја. Потом се ученици деле у групе и свака група добија текст о некој личности на основу кога треба да закључи коју улогу је та личност имала у боју, како је представљена у легенди и да образложи уз документовање слагање или неслагање са легендом.
- **Народно ѡредање о Косовском боју:** презентација ученика који су радили истраживање на тему *Косовска биѡика у народном ѡредању*. Након презентације, на нивоу одељења, анализира се представљање ове битке у народном предњу, разлочи за овакво приказивање, уочавање стереотипа и пристрасности. На крају се изводе закључци о утицају народног предања на развој колективне свести код Срба и излиставају се докази у савременим изворима информација.
- **Уметничко-кулѡурно наслеђе и Косовски бој:** *Визуелне ѡредсѡаве Косовскоѡ боѡа* – приказује слике личности, а остали ученици имају задатак да препознају личност на слици, да одреде да ли је историјска личност или личност из народног предања и на крају наставник бележи на табли историјске личности Косовског боја. Ученици анализирају уметничке ликовне представе, скулпторске радове и архитектонска здања везана за Косовску битку у историји и предању, у односу на њихову историјску симболику, поруке и историјски/друштвени/политички контекст у коме су настајали, као снажне компоненте националног идентитета.
- **Косовски бој у савременим изворима информација (ѡексѡуални, визуелни, аудио):** ученици који су радили истраживање на тему *Обележавање Косовске биѡике 1939, 1989, 2009* (може и нека друга скорија година) деле различите изворе групама ученика који имају задатак да их погледају, одслушају, прочитају, анализирају и пронађу у њима делове који се односе на пропаганду, стереотипе и пристрасност. На основу извршене анализе ученици имају задатак да представе резултате рада у малим групама. Активност се завршава разговором на нивоу одељења о последицама ових текстова на живот Срба у периоду уочи Другог светског рата, уочи распада СФРЈ на крају ХХ века и новим друштвеним и политичким догађајима на почетку ХХИ века.

АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА

- Прави избор извора и литературе за истраживање ученика и реализацију теме.
- Дефинише истраживачке задатке за ученике.
- Помаже и пружа подршку ученицима током процеса истраживања.
- Прави избор међупредметних и специфичних предметних компетенција, стандарда постигнућа и дефинише исходе теме, као и активности и садржаје путем којих ће остваривати исходе, постизати стандарде и развијати компетенције.
- Припрема питања за ученике.
- Прави ПП презентацију.
- Подстиче ученике на разговор и дискусију.
- Модерира рад ученика и усмерава дискусију у правцу који доприноси остваривању исхода теме.
- Промишља о начинима евалуације.

АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

- Сакупљају и разврставају информације неопходне за истраживање.
- Систематизују информације у електронском облику.
- Анализирају и изводе закључке.
- Припремају презентацију резултата истраживања.
- Презентују и учествују у разговору на нивоу одељења.
- Учествују у раду у малим групама.
- Дискутују и аргументовано бране свој став.
- Одговарају на постављена питања.
- Образлажу слагање/ неслагање са одређеним ставовима.
- Прате излагање наставника и постављају питања.

КАКО И ЧИМЕ СЕ ПРОЦЕЊУЈЕ ОСТВАРЕНОСТ ИСХОДА ТЕМЕ

Оствареност исхода теме може да се процени на различите начине као нпр. гледањем филма *Косовска биџика* и уочавањем стереотипа у филмском запису, као и давањем одговора на питање да ли је филм заснован на историјским чињеницама или народном предању; читањем и анализирањем новинских чланака о овом боју из 2013. године и образлагањем резултата анализе.

Препоручена литература за тему:

1. Браун, М. (2004). *Косово – бијка на Косовојољу у историјском и ејском ѡредању*. Нови Сад: Платонеум.
2. Дневни лист *Полијика* 28, 29. јун 1939, 28, 29. јун 1989, 2009...
3. Каталог изложбе САНУ. (1989). *Битка на Косову 1389. године*. Ур. С. Ђирковић, Д. Срејовић, О. Миљковић; избор историјских извора С. Ђирковић; гл.ур. Д. Срејовић. Београд.
4. Лелио, ди А. (2010). *Бијка на Косову у албанском еју*. Београд: Библиотека XX век: Књижара Круг.
5. Љубинковић, Н. (2010). *Косовска битка у своме времену и у виђењу потомака или логика развоја епских легенди о Косовскоме боју. Трајања и одговори*. Београд: Институт за књижевност и уметност.
6. Михаљчић, Р. (1995). *Безимени јунак*. Нови Сад: Књижевно-уметничка задруга Славија.
7. Новаковић, С. (1995). *Косово, срјске народне јесме о боју на Косову*. Београд: Чигоја штампа.
8. Ређеп, Ј. и Михаљчић, Р. (1995). *Бој на Косову*. Нови Сад: Славија.
9. Ређеп, Ј. (1995). *Косовска легенда*. Нови Сад: Књижевно-уметничка задруга Славија.
10. Пековић, Р., избор текстова. (1988). *Косовска битка, мит, легенда и стварност*. Београд: Космос.

ОПШТИ ПОДАЦИ

Наставни предмет	ИСТОРИЈА
Школа	Гимназија (природно-математички, друштвено-језички и општи смер)
Разред	Трећи/ четврти
Планирано време за реализацију	Један школски час, 45 минута

НАЗИВ ТЕМЕ: ХОЛОКАУСТ

ЦИЉ ТЕМЕ: Упознавање ученика са појмом и појавом холокауста како би били у стању да: у различитим контекстима употребљавају овај појам; разумеју до каквих последица доводе предрасуде и стереотипи; сагледају одговорност појединца; прихвате различитост у плуралистичком друштву и негују културу сећања.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ, СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА И ИСХОДИ ТЕМЕ

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА	ИСХОДИ ТЕМЕ ⁵
<i>Развијају се током рада на теми</i>	<i>Развијањем специфичних развија се и оштра компетенција</i>	<i>Прејоручени избор исказа стандарда постигнућа о којима би наставник требало да води рачуна током обраде теме</i>	<i>Искази се односе на тему. Њиховим остваривањем наставник реализује тему, постиже стандарде постигнућа и развија компетенције.</i>

⁵ У оквиру пројекта *Подрика развоју људској каријерала и истраживања – Оштре образовање и развој људској каријерала* (ИПА 2011) развијени су предметни исходи за сваки појединачни разред у општем средњем образовању и васпитању, али овде они нису били основац за дефинисање исхода теме јер су још увек у нацрту. Када се озваниче, наставник је у обавези да исходе теме дефинише у односу на предметне исходе за разред и стандарде постигнућа.

<ul style="list-style-type: none"> ◆ Компетенције за целоживотно учење ◆ Комуникација ◆ Рад са подацима и информацијама ◆ Решавање проблема ◆ Сарадња ◆ Одговорно учешће у демократском друштву 	<p>Разумевање историје и критички однос према прошлости и садашњости</p> <p>Разумевање историје и савремених идентитета као основа за активно учествовање у друштву</p>	<p>2.ИС.1.1.1. Разуме значење основних историјских и појмова историјске науке.</p> <p>2.ИС.2.1.1. Анализира специфичности одређених историјских појмова.</p> <p>2.ИС.2.2.2. Анализира предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге видове пристрасности у тумачењу историјских појава у историјским и савременим изворима информација и уочава њихове последице.</p> <p>2.ИС.1.3.3. Разуме значај и показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа.</p> <p>2.ИС.1.2.3. Препознаје предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге видове пристрасности у тумачењу историјских појава у историјским и савременим изворима информација.</p> <p>2.ИС.1.3.4. Разуме смисао обележавања и неговања сећања на важне личности, догађаје и појаве из прошлости народа, држава, институција.</p> <p>2.ИС.3.3.1. Анализира савремене појаве и процесе у историјском контексту и на основу добијених резултата изводи закључке.</p>	<p>На крају теме ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Употребљава појам холокауст у историјском и савременом контексту и анализира његове специфичности. ◆ Закључује на основу анализе одабраних историјских извора до каквих последица су довеле предрасуде и стереотипи у односу на Јевреје. ◆ Препознаје и супротставља се различитим облицима дискриминације и злочинима против човечности у савременом друштвеном окружењу. ◆ Анализира одговорност појединца на примерима из филма, али и садашњости. ◆ Примерима показује одговоран однос према личним поступцима, жртвама и споменицима.
---	---	---	---

		<p>2.ИС.1.3.6. Пореди историјски и савремени контекст поштовања људских права и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.</p> <p>2.ИС.3.3.1. Анализира савремене појаве и процесе у историјском контексту и на основу добијених резултата изводи закључке.</p> <p>2.ИС.1.3.6. Пореди историјски и савремени контекст поштовања људских права и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.</p>	
--	--	--	--

КЉУЧНИ ПОЈМОВИ:

- Холокауст.
- Антисемитизам.
- Дискриминација.
- Злочин против човечности.
- Праведник међу народима.

Наведена тема се реализује путем сталне интеракције ученика и наставника, ученика и ученика, применом тематског приступа и употребом кључних појмова као инструмента за остваривање исхода, постизање стандарда постигнућа и развијање компетенција, како међупредметних, тако и предметних (опште и специфичних).

ПЛАН РЕАЛИЗАЦИЈЕ ТЕМЕ подразумева припремне активности како за наставника, тако и за ученике, уводне, главне и завршне активности.

- *Припремне активности* за ученике подразумевају обнављање знања о Другом светском рату (општа и национална историја), о нацистичкој Немачкој и Адолфу Хитлеру, као и гледање филмова: „Три обећања“ и „Историја Београда у XX веку“. За наставника *припремне активности* подразумевају истраживање по релевантној литератури и интернету, припрему задатака за групни рад, дефинисање тема за разговор и дискусију на нивоу одељења, листу активности ученика.

- У току ових активности код ученика се развијају међупредметне компетенције као нпр. – компетенција за целоживотно учење (ученик планира време за обнављање историје Другог светског рата и за гледање филмова), комуникација (иницира разговор о филмовима у кругу своје породице или блиских другова), сарадња, решавање проблема, дигиталне компетенције (самостално или у сарадњи ученик/ група ученика организује гледање филмова за своје другове који нису у могућности да их гледају код своје куће). Потребно време за ове активности је до 5 дана.
- *Уводним активностима* започиње реализација теме и остварује се путем разговора о филмовима „Три обећања“ и „Историја Београда у XX веку“, о утисцима и осећањима које су филмови оставили на ученике. Овај део часа завршава се излистивањем појмова који су уочени у филмовима као што су: холокауст, антисемитизам, људска права и њихово кршење, злочин против човечности, дискриминација и праведник међу народима. Током ових активности посебно се развија међупредметна компетенција комуникација. Планирано време за ове активности је 10 минута.
- *Главне активности* се остварују путем групног рада ученика. Свака група добија по један појам и текст о том појму. Појмови су следећи: холокауст, дискриминација, људска права, злочини против човечности, антисемитизам, праведник међу народима. Текстови који објашњавају појмове преузети су из Универзалне декларације о људским правима, Римског статута, уџбеника и друге литературе. Задатак сваке групе је да прочита добијене текстове о појму који треба да осветле, разјасне и да на основу тога својим речима дефинишу значење појма. Након тога, на нивоу одељења свака група представља резултате рада у групи и на табли лепи објашњење појма. Потом се отвара дискусија на тему који су од наведених појмова доминантни у филму „Три обећања“, које сцене из филма их приказују и посебно наглашавају. Разговор се завршава дискусијом на тему односа према друштвеним аномалијама попут антисемитизма, ксенофобије и шовинизма у прошлости и савременом друштву, тј. њиховом непосредном окружењу, као и о одговорности приказаној у филму и одговорности појединца у садашњем друштву и непосредном окружењу. Планирано време је 25 минута.
- У току ових активности остварују се исходи теме а њиховим остваривањем постижу се стандарди постигнућа и развијају компетенције, како међупредметне, тако и предметне (општа и специфичне).
- *Завршне активности* се остварују путем попуњавања листе у којој се налазе три тврдње које ученици треба да потврде или одбаце уз образложење зашто нешто потврђују а нешто одбацују. Планирано време је 10 минута.

АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА

- Истражује по референтној литератури и на интернету.
- Осмишљава активности путем којих ће реализовати тему.
- Припрема питања преко којих ће приказати и објаснити кључне појмове теме.
- Прави ПП презентацију.
- Прави листу тврдњи.
- Подстиче ученике на разговор и дискусију.
- Промишља о начинима евалуације.

АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

- Обнављају стечена знања о Другом светском рату, Адолфу Хитлеру и нацистичкој Немачкој.
- Гледају филм „Три обећања“ и „Историја Београда у XX веку“.
- Учествују у разговору и дискутују.
- Одговарају на постављена питања.
- Раде самостално на листи тврдњи.
- Образлажу зашто су потврдили или одбацили тврдњу.
- Прате излагање наставника и постављају питања.

КАКО И ЧИМЕ СЕ ПРОЦЕЊУЈЕ ОСТВАРЕНОСТ ИСХОДА ТЕМЕ

Оствареност исхода теме процењује се путем образлагања ученика зашто су следеће тврдње тачне/нетачне.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

1. Бечановић, Б. и Стојановић, Б. (1999). Историјска читанка. Београд: Завод за уџбенике.
2. Ђурић, Ђ. и Павловић, М. (2010). Историја за четврти разред гимназије. Београд: Завод за уџбенике.
3. Радојевић, М. и Димић, Љ. (2002). Приче из 20. века. Нови Сад: Платонеум.

КОРИСНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Филм „Три обећања“ доступан је на сајту ЦЕНТРОПЕ - <http://www.centropa.org/centropa-cinema>

Поред овог сајта препоручујемо да погледате и друге сајтове као што су:

- Јад Вашем <http://www.yadvashem.org/>
- Меморијални музеј Холокауста Сједињених Америчких Држава <http://www.ushmm.org/>
- Музеј куће Ане Франк <http://www.annefrank.org/en/>
- Старо сајмиште <http://www.starosajmiste.info/sr/#>
- Геноцид над Ромима <http://www.starosajmiste.info/sr/#>
- Учионица историје <http://ucionicaistorije.wordpress.com>

2.4. Стандарди и материјали за учење

Аутори приручника су настојали да у понуђени списак интернет страница уврсте оне адресе које, обиљем извора, ликовног материјала, разноврсним мапама, филмовима, аудио-записима и другом врстом едукативног садржаја, пружају могућност наставницима историје да што квалитетније приступе организацији часа и да у тај процес на креативан начин укључе ученике. Наравно, у питању је тек избор из непрегледног мноштва веб-страница на српском и енглеском језику које се могу наћи на интернету, а на наставницима је да наведеном списку додају нове на основу сопствених потреба и интересовања. Аутори приручника понудили су, такође, селективни списак литературе. Он је подељен у две области. У први део уврштени су наслови који се баве историјом као наставним предметом, као и они радови који упућују наставника у то како да боље и ефикасније користи наставни материјал у образовном процесу (попут историјске карте или ликовног материјала историјског садржаја). Коначно, на списку литературе своје место нашло је више приручника са додатним наставним материјалом. Аутори су у другом делу списка литературе навели библиографске јединице које су консултовали приликом израде образовних стандарда.

Интернет странице

<http://www.besthistorysites.net/index.php/lesson-plans>
<http://thwt.org/index.php/lessons-activities>
<http://schoolhistory.co.uk/>
<http://www.historyonthenet.com/>
<http://www.historylearningsite.co.uk/>
<http://www.internationalschoolhistory.net/>
http://www.cliohip.com/_srp/index_srb.html
<http://vlib.iue.it/hist-images/genres.html>
<http://serbia-forum.mi.sanu.ac.rs/Webbook.jsp>
<http://ucionicaistorije.wordpress.com>
<http://historiana.eu>
<http://www.yadvashem.org/>
<http://www.annefrank.org/>
<http://www.centropa.org/>
www.coe.int/historyteaching
<http://www.bbc.co.uk/learning/subjects/history.shtml>
<http://www.rastko.rs/>
<http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/>
http://historic-cities.huji.ac.il/historic_cities.html
<http://cdsee.org/projects/jhp>
<http://www.bbc.co.uk/schools/0/>
<http://www.teachingideas.co.uk/history/contents.htm>
http://www.coe.int/t/DG4/EDUCATION/HISTORYTEACHING/Projects/SharedHistories/SharedHistories_en.asp
<http://nastavaistorije.wordpress.com/>
<https://www.nb.rs>

Мапе

<http://www.lib.utexas.edu/maps/historical/index.html>
<http://www.lehrerfreund.de/schule/1s/historische-karten-linkliste>
<http://mappinghistory.uoregon.edu/english/index.html>
<http://mapsofwar.com/maps.html>

Филмови ученика из историје

<https://www.youtube.com/watch?v=3KC8rr8etY0> – *Судбина Софије Демајо/ Sofia Demajo's Destiny*; приредили ученици XIII београдске гимназије.
<https://www.youtube.com/watch?v=hOGHCYUvSus> – Aleksandar Mošić, *Život jevrejskog heroja/ Aleksandar Mosaic, The Life of a Jewish Hero*; приредили ученици XIII београдске гимназије.
<https://www.youtube.com/watch?v=DT3Kz8zc7Fk> – *Историја Београда у XX веку/ History of Belgrade in 20 century*; приредили ученици XIV београдске гимназије.
<https://www.youtube.com/watch?v=sg4DEUsILOA> – *Историја Јевреја у Крајини/ History of Jewish in Kragujevac*; приредили ученици Пољопривредно-хемијске школе „Др Ђорђе Радић“, Краљево.
www.youtube.com/watch?v=3FTciR44Xx4 – *Јеврејска заједница Бачке Паланке/ Jewish community in Backa Palanka*; приредили ученици Гимназије „20. октобар“, Бачка Паланка.
<http://www.youtube.com/watch?v=xzbfdnXKqXw&feature=youtu.be> – *Јевреји Нової Сага/ Jews of Novi Sad*; приредили ученици Гимназије „Светозар Марковић“, Нови Сад.
<https://www.youtube.com/watch?v=s4ZrltWVtU> – *Београд, историја мој града/ Belgrade, my town's history*; приредили ученици Основне школе „Лаза Костић“, Нови Београд.

3. Литература

Настава историје:

1. Anderson, L. (ur.) (2014). *Nastava orijentisana na učenje: za nastavnike usmerene na postignuća*. Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe (http://www.cdsee.org/pdf/teaching_for_learning_srb.pdf)
2. Blek, Dž. & Makrejdi, D. M. (2007). *Izučavanje istorije*. Beograd: Clio.
3. Dimou, A. (2009). „Politics or Policy? The Short Life and Adventures of Educational Reform in Serbia (2001–2003)“, u: A. Dimou (ed.), *Transition and the Politics of History Education in Southeast Europe*. Gottingen: V & R unipress.
4. Haydn, T. & Counsell, C. (ed.) (2003). *History, ICT and Learning in the Secondary School*. London-New York: RoutledgeFalmer.
5. Koulouri, C. (ed.) (2002). *Clio in the Balkans: the politics of history education*. Thessaloniki: Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe.
6. Lazić, M. (1995). Primena istorijske karte u nastavi. *Nastava istorije*, god. 1, br. 1, str. 66–72.
7. Lučić, V. i sar. (2012). *Priručnik za učenje o holokaustu*. Novi Sad: Platoneum.
8. Mandić, S. (2008). *Kompjuterizacija i istoriografija 1995–2005*, Beograd: Istorijski arhiv.
9. *Obični ljudi u neobičnoj zemlji. Svakodnevni život u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji 1945–1990*. Priručnik je dostupan na internet adresi: http://www.cliohip.com/pdf/politicki_bos.pdf
10. Phillips, R. (1999). *History Teaching, Nationhood and the State: A Study in Educational Politics*. London.
11. Perović, M. (1985). Likovni materijal istorijskog sadržaja u nastavi istorije, *Istorijski glasnik*, br. 1/2, str. 123–131.
12. Pešikan-Avramović, A. (1996). *Treba li deci istorija – Psihološki problemi nastave istorije u osnovnoj školi*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
13. Popović, N. (ur.) (2005). *Holokaust u nastavi: priručnik za nastavnike*. Zagreb: Durieux.
14. Ристовић, М. (2011). *Црни Пејџар и балкански разбојници*. Београд: Удружење за друштвену историју и Чигоја штампа.
15. Ristović, M. & Stojanović, D. (ur.). (2001). *Detinjstvo u prošlosti: pomoćni nastavni materijal za srednje škole*. Beograd: Udruženje za društvenu istoriju.
16. Rychen, D.S. & Salganik, L.H. (2003). *Key Competencies for a Successful Life and a Well-Functioning Society*. Cambridge: Hogrefe & Huber.
17. Савет Европе. *Прейорука (2001) 15 о настави историје у Европи у XXI веку*. Преузето са: www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Rec%282001%2915_ser.pdf
18. Савет Европе. *Прейорука 1880 (2009) – Настава историје у конфликтним и носивим конфликтним околностима*. Преузето са: www.coe.int/t/dg4/education/.../Rec1880_SerbianCyrillic.pdf
19. Савет Европе. *Прейорука (2011) 6 Комисијата министара државама чланицама о интеркултуралном дијалогу и слици о друштву у настави историје*. Преузето са: www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/CM%20Rec%282011%296_Serbian.pdf

20. Saton, I. & Saton, R. (2010). *Priručnik za dodatne nastavne materijale: istorijska čitanka za Nastavu moderne istorije jugoistočne Evrope*. Beograd: Dan Graf.
21. Stradling, R. (2003). *Nastava evropske istorije dvadesetog veka*. Beograd: Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije.
22. Stradling, R. (2001). *Multiperspectivity in history teaching: a guide for teachers*. Council of Europe. Преузето са: <http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Notions/Multiperspectivity/MultiperspectivityEnglish.pdf>
23. Stradling, R. (1999). *The reform of history teaching and the preparation of new history textbooks*. Strasbourg: Council of Europe publishing.
24. Tudor, R. (2000). *Teaching 20th Century women's history: a classroom approach*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Стандарди

1. American Institutes for Research. (2007). *Lessons learned from US international science performance*. Washington: American Institutes for Research.
2. Antić-Janković, S. (ur.) (2007). *Kultura kritičkog mišljenja: teorijsko zasnivanje i implikacije za nastavu*. Beograd: Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta: Centar za primenjenu psihologiju.
3. Балком, Б. Д. & Бауцал, А. (2011). *Концептуални оквир – Израда стандарда за опште средње образовање (за гимназије и опште предмете у оквиру средње стручног образовања)*. Пројекат ОКНИ, материјал за интерну употребу.
4. Бауцал, А. & Павловић-Бабић, Д. (2009). *Квалитет и праведност образовања у Србији: образовне шансе сиромашних*. Београд: Министарство просвете Републике Србије и Институт за психологију.
5. European Commission. (2001). *European report on the quality of school education: Sixteen quality indicator*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
6. *Закон о основама система образовања и васпитања*. Службени гласник РС, бр. 72/09, 52/11 и 55/13.
7. ЗВКОВ. (2009). *Образовни стандарди за крај обавезног образовања – Историја*. Београд: Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања.
8. ЗВКОВ. (2008). *Кључни појмови за крај обавезног образовања – Историја*. Београд: Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања.
9. НПС. (2011а). *Образовање у Србији: како до бољих резултата*. Београд: Национални просветни савет.
10. НПС. (2011б). *Индикатори за праћење стања у образовању и васпитању*. Београд: Национални просветни савет.
11. Pešikan-Avramović, A. (2003). *Nastava i razvoj društvenih pojmova kod dece*. Beograd: Zavod za udžbenike.
12. Хавелка, Н. (2000). *Ученик и наставник у образовном процесу*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
13. Хебиб, Е., Матовић, Н. & Бауцал, А. (2011). *Евалуација у образовању у Србији – стање и правци развоја*. 14th International Conference Evaluation in Education in the Balkan countries. Београд, 16–28.6.2011.

ПРИЛОГ 1

ОПШТЕ И СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ И ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ

Општа предметна компетенција

Учењем историје обogaђују се знања о прошлости, развијају аналитичке вештине неопходне за критичко сагледавање савременог света, његових историјских корена и актуелних цивилизацијских токова. Настава и учење историје припрема ученика за одговорно учешће у демократском друштву брзих друштвених, технолошких и економских промена, оспособљава га да кроз удруживање и сарадњу допринесе да се адекватно одговори на савремене изазове на локалном, регионалном, европском и глобалном нивоу. Ученику се кроз наставу историје омогућава развој групних идентитета (национални, државни, регионални, европски), чиме се обogaђује и лични идентитет. Посебан акценат је стављен на разумевање историјских и савремених промена, али и на изградњу демократских вредности које подразумевају поштовање људских права, развијање интеркултуралног дијалога и сарадње, односа према разноврсној културно-историјској баштини, толерантног односа према другачијим ставовима и погледима на свет. Ученик кроз наставу историје треба да исказе и проактиван однос у разумевању постојећих унутрашњих и регионалних конфликта са историјском димензијом и допринесе њиховом превазилажењу.

Основни ниво

Ученик користи основна историјска знања (правилно употребљава историјске појмове, хронологију, оријентише се у историјском простору, познаје најважнију историјску фактографију) у разумевању појава и процеса из прошлости који су обликовали савремено друштво, као и одређене националне, регионалне, па и европски идентитет. Развијају се вештине неопходне за успостављање критичког односа према различитим историјским и друштвеним појавама. Ученик изграђује свест о сопственој одговорности у савременом друштву, развија ставове неопходне за живот у савременом демократском окружењу и учешћу у различитим друштвеним процесима (поштовање људских права, неговање културе сећања, толеранција и уважавање другачијег културног идентитета и наслеђа и решавање неспоразума кроз изградњу консензуса).

Средњи ниво

Ученик развија посебна историјска знања и нарочито аналитичке вештине компарације различитих извора информација, процењујући њихову релевантност, објективност и комплексност. Веома важну димензију наставе историје представља разумевање функционисања савременог света, његових историјских корена и оних појава које својим дугим трајањем обликују садашњицу.

Напредни ниво

Ученик разуме, анализира и критички просуђује комплексније историјске, као и савремене догађаје, појаве и процесе са историјском димензијом, уз употребу различитих историјских извора. Ученик је у стању да уочи последице стереотипа и пропаганде на савремено друштво, људска права и политичко окружење, да аргументовано води дебату уз међусобно уважавање, неговање толеранције и унапређивање интеркултуралног дијалога, као и да писмено и графички приказује резултате свог истраживања уз коришћење одговарајућих компјутерских програма.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Специфична предметна компетенција: Разумевање историје и критички однос према прошлости и садашњости

Основни ниво

Именујући најважније историјске догађаје, појаве, процесе и личности ученик ствара основ за боље разумевање прошлости сопственог народа, државе, региона, Европе и човечанства. Познаје и користи хронологију неопходну за сналажење у свакодневним животним ситуацијама. Оријентише се у историјском и савременом простору. Разуме историјске феномене који су утицали на стварање цивилизација, друштва, држава и нација. Препознаје друштвене, економске и културне промене које су обликовале савремени свет. Има критички однос према тумачењу и реконструкцији прошлости и према тумачењу савремених догађаја примењујући мултиперспективни приступ. Квалитетно бира разноврсне информације из различитих извора, критички их анализира, пореди и синтетише да би свеобухватније сагледали прошлост и садашњост.

Средњи ниво

Анализира специфичности одређених историјских појмова и користи их у одговарајућем контексту. Разуме различите државне, политичке и друштвене промене у историји, чиме се боље оријентише кроз историјско време, историјски и савремени геополитички простор. Процењује релевантност и квалитета различитих извора информација преко којих се формира слика о појединим историјским или савременим феноменима. Повезује поједине процесе, појаве и догађаје из националне, регионалне и опште историје. Развија и надграђује своје различите идентитете.

Напредни ниво

Анализира и критички просуђује о појединим историјским догађајима, појавама и процесима из националне, регионалне и опште историје, као и историјске и савремене изворе информација. Унапређује функционалне вештине употребом различитих рачунарских програма неопходних за презентовање резултата елементарних историјских истраживања заснованих на коришћењу одабраних извора историографске литературе. Продубљује разумевање прошлости анализирањем савремених, пре свега друштвених и културолошких појава и процеса у историјском контексту.

Специфична предметна компетенција: Разумевање историје и савремених идентитета као основа за активно учествовање у друштву

Основни ниво

Уочава различите културолошке, друштвене, политичке и религијске погледе на прошлост чиме гради и употпуњује сопствени идентитет. Развија вредносни систем демократског друштва утемељен на хуманистичким постулатима и поштовању другачијег становишта. Примењује основне елементе интеркултуралног дијалога ослањајући се на прошлост, идентитет и културу свог, али и других народа у Србији, региону, Европи и свету. Негује толерантан вид комуникације, поштовање људских права, разноврсних културних традиција. Препознаје узроке и последице историјских и савремених конфликта и развија ставове који воде њиховом превазилажењу. Уочава разноврсне последице преломних друштвених, политичких, економских и догађаја из културе и света науке, појава и процеса из прошлости, чиме се омогућава боље сагледавање савременог контекста у коме живе и стварање предуслова за креативан однос према непосредном друштвеном окружењу.

Средњи ниво

Анализира предрасуде, стереотипе, различите видове пропаганде и њихове последице у историјским и савременим изворима информација. Вреднује објективност извора информација и гради одговоран однос према осетљивим појавама из прошлости и садашњости. Дефинише историјске појаве дугог трајања; уочава сличности и разлике у односу на савремени контекст, што доприноси разумевању историјске основе савремених појава. Препознаје регионалне везе на пољу заједничке политичке, друштвене, економске и културне прошлости. Гради толерантан однос према припадницима других нација или вероисповести у регионалном и унутардржавном контексту, неопходан у превенцији потенцијалних конфликта. Развија и надграђује своје различите идентитете и разуме различитост идентитета других људи.

Напредни ниво

Унапређује толерантни однос у комуникацији вођењем аргументоване дебате о важним темама из историје и савременог живота засноване на међусобном уважавању ставова, различитих националних, идејних, професионалних или културолошких позиција, чиме се гради конструктиван однос за квалитетан живот у мултикултуралном друштву.

Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на основном нивоу у свакој области.

1. Област ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА

- 2.ИС.1.1.1. Разуме значење основних историјских и појмова историјске науке.
- 2.ИС.1.1.2. Користи хронолошке термине у одговарајућем историјском и савременом контексту.
- 2.ИС.1.1.3. Препознаје историјски простор на историјској карти.
- 2.ИС.1.1.4. Именује најзначајније личности и наводи основне процесе, појаве и догађаје из опште и националне историје.

2. Област ИСТРАЖИВАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ

- 2.ИС.1.2.1. Самостално прикупља и разврстава различите изворе информација о прошлости и садашњости у функцији истраживања.
- 2.ИС.1.2.2. Уочава да постоје различита виђења исте историјске појаве на основу поређења више историјских извора.
- 2.ИС.1.2.3. Препознаје предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге видове пристрасности у тумачењу историјских појава у историјским и савременим изворима информација.
- 2.ИС.1.2.4. Усмено интерпретира историјски наратив и саопштава резултате самосталног елементарног истраживања.
- 2.ИС.1.2.5. Писано саопштава резултате елементарног истраживања уз употребу текстуалне word датотеке (фајла).

3. Област ИСТОРИЈСКЕ ОСНОВЕ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА

- 2.ИС.1.3.1. Препознаје историјску димензију савремених друштвених појава и процеса.
- 2.ИС.1.3.2. Идентификује улогу историјских личности у обликовању савремене државе и друштва.
- 2.ИС.1.3.3. Разуме значај и показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа.

- 2.ИС.1.3.4. Разуме смисао обележавања и неговања сећања на важне личности, догађаје и појаве из прошлости народа, држава, институција.
- 2.ИС.1.3.5. Уочава елементе интеркултуралних односа и препознаје вредности друштва заснованог на њиховом неговању.
- 2.ИС.1.3.6. Пореди историјски и савремени контекст поштовања људских права и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.
- 2.ИС.1.3.7. Препознаје узроке, елементе и последице историјских конфликта и криза са циљем развијања толеранције, културе дијалога и сензибилитета за спречавање потенцијалних конфликта.

Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на средњем нивоу у свакој области.

1. Област ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА

- 2.ИС.2.1.1. Анализира специфичности одређених историјских појмова.
- 2.ИС.2.1.2. Показује историјске појаве на историјској карти и препознаје историјски простор на географској карти.
- 2.ИС.2.1.3. Објашњава и повезује улогу личности, процесе, појаве, догађаје из националне и опште историје.

2. Област ИСТРАЖИВАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ

- 2.ИС.2.2.1. Процењује релевантност и квалитет различитих извора информација о прошлости и садашњости и примењује их у истраживању и презентацији.
- 2.ИС.2.2.2. Анализира предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге видове пристрасности у тумачењу историјских појава у историјским и савременим изворима информација и уочава њихове последице.

3. Област ИСТОРИЈСКЕ ОСНОВЕ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА

- 2.ИС.2.3.1. Наводи и описује појаве различитог историјског трајања, уочава сличности и прави разлику у односу на њихов савремени и историјски контекст.

Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на напредном нивоу у свакој области.

1. Област ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА

- 2.ИС.3.1.1. Разуме и анализира променљивост историјског простора у различитим периодима, уз употребу историјске, географске и савремене политичке карте.
- 2.ИС.3.1.2. Критички просуђује важне процесе, појаве, догађаје и личности из опште и националне историје.

2. Област ИСТРАЖИВАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ

- 2.ИС.3.2.1. Закључује на основу истраживања различитих извора информација о прошлости и садашњости.
- 2.ИС.3.2.2. Издваја и објашњава специфичне сличности и разлике у тумачењима исте историјске појаве на основу различитих историјских извора.

2.ИС.3.2.3. Усмено објашњава резултате самосталног елементарног истраживања и аргументовано брани изнете ставове и закључке.

2.ИС.3.2.4. Писано и графички презентује резултате елементарног истраживања уз употребу нових технологија.

3. ИСТОРИЈСКЕ ОСНОВЕ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА

2.ИС.3.3.1. Анализира савремене појаве и процесе у историјском контексту и на основу добијених резултата изводи закључке.

Чланови Радне групе за развој стандарда:

Др Зоран Мирковић, Правни факултет, Београд

Др Љубинка Трговчевић-Митровић, Факултет политичких наука, Београд

Др Саша Мишић, Факултет политичких наука, Београд

Др Момчило Павловић, Институт за савремену историју, Београд

Биљана Стојановић, Министарство просвете, науке и технолошког развоја

Нада Плећаш, Средња економска школа, Сомбор

Весна Рашковић, Пета београдска гимназија, Београд

Александар Маринковић, Завод за унапређивање образовања и васпитања

Богољуб Лазаревић, Министарство просвете, науке и технолошког развоја

Михајло Ђулум, Прва београдска гимназија, Београд

Мр Катарина Глишић, саветник- координатор за друштвене науке и уметност, Заводу за вредновање квалитета образовања и васпитања

Координатор: др Марко Шуица, Филозофски факултет Универзитета у Београду

Стручни консултанти:

Проф. др Александар Бауцал, Филозофски факултет, Институт за психологију

Др Драгица Павловић Бабић, Филозофски факултет, Институт за психологију

Статистичка обрада података и анализа:

Центар за вредновање и истраживање Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања

CIP - каталогизација у публикацији - народна библиотека Србије, Београд

006.44:373.54(497.11)
371.3::94

ОПШТИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА ЗА КРАЈ ОПШТЕГ СРЕДЊЕГ И СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА У ДЕЛУ ОПШТЕОБРАЗОВНИХ ПРЕДМЕТА ЗА ПРЕДМЕТ
ИСТОРИЈА : ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВНИКЕ / [уредница Јелена Најдановић Томић]. -
Београд : Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, 2015
(Београд : Colorgrafx). - 56 стр. : табеле ; 29 см

Тираж 850. - Прилог: стр. 51-55. - напомене и библиографске референце уз
текст. - Библиографија: стр. 49-50.

ISBN 978-86-86715-56-2

а) Средњошколско образовање - Србија - Стандарди б) историја - Настава
COBISS.SR-ID 219611916

Штампа:
Colorgrafx, Београд

Тираж: 850